

Expozice renesančních věd a alchymie, stavebně historického vývoje objektu a osobnosti Felixe Jeneweina

TECHNICKÁ SPECIFIKACE: obsahové náplně audiovizuálních a multimediálních zařízení

A- SKLEP místnosti 002/2/, 003/3/, 005/5/

Označení místnosti

002 MÍSTNOST Prubířská dílna, šmelcovací pece /2/

N-002-2-1 „Holografie“

Film využívající ghost effect

Prubířská dílna

Stručný popis děje a prostředí: pracovní ruch, jednotlivé pracovní úkony, prubířská dílna

Charakteristika postav a prvků: prubíř a pomocník jsou hlavní, několik dělníků stylizované podoby, mechanického pohyby.

Žánrové pojetí: fiktivní dokument, obrázky ze života, naučný.

Formát: animovaný film, šedo modrobílý s kolorovanými akcenty, zvukový.

Předpokládaná délka 3 minuty.

Zařízení: komora s projektory uvnitř a matnicí, promítá se na matnici zezadu z komory (pomocí ghost efektu).

Podklady: Pozadí / obraz dílny pro tvorbu animace dodá objednatel.

Projekční plocha zdánlivě opticky splývá s okolními temnými kouty místnosti, tedy není kontrastně vymezena a probíhající film je iluze 3D zobrazení v místnosti, jehož jako by byl divák součástí. Pohledem na čelní projekční plochu (folie určená pro zadní projekci) jakoby ve 3D dovnitř místnosti, lze pozorovat zdánlivé 3D oživení. Dvě postavy, prubíř a pomocník v mírně podživotní velikosti až životní, jsou na začátku děje zpodobněny jako živé postavy, soustředěné na svou práci, v jemně mírně kolorovaném povedení. NEJDŮLEŽITĚJŠÍ z nich je postava prubíře Lazara Erckera, jako předloha bude dobová portrétní rytina a nějaká postava z rytiny z jeho knihy.

Psaný text, popřípadě kombinace s komentářem, zvukem: Lazar Ercker

Poté se za nimi objeví celá prubířská dílna a oni se prolnou do dílny, do její šedomodrobílé zářící podoby, také budou takoví, prolnou se do starobylé renesanční kresbyspíše výrazně modrobílé zářící, která je zde nyní po většiny doby filmu. Použije se ilustrace z knihy Lazara Erckera, zpodobňující dílnu, na prolnutí na dokreslení iluze atd./. Probíhá tam pohyb, pracovní ruch, více postav dozadu do perspektivy a pohyb tavení slitiny rudy a chemické čištění. Postavy, ač jsou kreslené a vycházejí z historických kreseb, a především z ilustrací knih Lazara Erckera, působí jako skutečné. Není žádný zvláštní děj, jen ve smyčce běží práce v dílně, doprovází ji zvuk dílny a krátký hlasový komentář představující základní propriety a práci s nimi, hlavně prubířskou pícku. Detaily věcí film končí, jednotlivé hmotné věci z dílny se seskládají na plochu obrazu, jako v neviditelném regálu, lidi a dílna postupně zmizí. Pomocí střídajícího se osvětlení na podlahu, strop, by mohl být provázán širší okolní prostor s dějem v komoře, tj. mírný přesah děje z komory ven. Veškerý děj probíhá ve smyčce. Zvuk otevírání dveří, část lidí a prostorů v dílně a pak vše se postupně rozsvítí a pak poběží děj, jinak je potměšilý. Jde o třírozměrnou iluzi dílny přímo v místnosti sklepení, jejíž součástí se návštěvník stane. Ovládání začátku příchodem návštěvníka, ale zkoordinované určitým intervalem, protože se promítá se smyčka, která pak běží neustále bez ovládání návštěvníkem.

Holografický film, práce v dílně, doprovází ji zvuk dílny a krátký zvukový hlasový komentář představující základní propriety a práci

na závěr: *Komentář, zvuk anebo psaný text, popřípadě nejlépe kombinace :*

„Je mnoho věcí při práci prubířské potřebných, především však pec, kterou hutníci pro upotřebení ke zkoušení nazývají prubířskou pecí, tyto pece mohou být okrouhlé nebo čtyřhranné, z cihel, ze železa nebo z jílů. Mívaly tři oddíly, spodní, prostřední a vrchní, uvnitř pak železný plát s otvory, kterými

spadáva buď popel spáleného uhlí, nebo prochází vzduch, který přichází do prostoru pod plátem otvory ve stěnách a rozněcuje tak oheň, tedy rozdělené do tří nad sebou ležících prostorů, které měly po stranách průduchy a vpředu ústí. Kupelace byla nejběžnější prubířská metoda. Je to metoda typu destruktivního. Materiál se při ní zahřívá v porézním kelímku (kupelu) spolu s olovem, přičemž je vystaven mohutnému proudu vzduchu. Kupely, tedy nádoby, v nichž proces probíhá, musejí být udělány z dobrého materiálu, jinak vsakují část stříbra. Příměsi se vsáknou do stěn kelímku a v nádobě zůstane jen čistý drahý kov, stříbro.“

V expozici jsou „průvodci“ L. Ercker ve sklepě a D. Stolcius od sklepa až do vrcholku věže. Tedy zde v této projekci je HLAVNÍM MOTIVEM UVÉST POSTAVU LAZARA ERCKERA JAKO PRŮVODCE SKLEPEM, TEDY EXPOZICI METALURGIE – průvodce uvádí počátek filmu s úvodním slovem uvítání a dále se průvodce objevuje i během děje.

Komentář, zvuk:

Vítejte. Otevírají se Vám dveře do světa stříbra, průvodcem zde ve sklepě jsem já, Lazar Ercker, zde se určitě odehrávalo před několika staletími mnohé. Kutnohorské hornictví, hutnictví, prubířství nezná nikdo tak dobře jako já.

N-002-2-2. Projekce

Film

Metalurgická dílna - huť

Stručný popis děje a prostředí: pracovní ruch, jednotlivé pracovní úkony, metalurgická dílna. Charakteristika postav a prvků: několik dělníků stylizované podoby, mechanického pohybu, oheň,

Žánrové pojetí: fiktivní dokument, obrázky ze života.

Formát: animovaný film – rozpořbovaná rytina, hnědobílý s barevnými akcenty, zvukový.

Předpokládaná délka 1 minuta.

Zařízení: projektor na zdi, promítá se na kamennou zeď.

Podklady: grafické podklady (rytinu) pro animaci dodá objednatel.

Na kamennou stěnu se promítá obraz, na krajích do ztracena, jede nepřetržitě bez ovládání návštěvníkem, smyčka filmu, jeden stálý rozhybaný obrázek, stará rytina, prostředí hutě, šmelcovací proces, zobrazena šmelcovací pec, její plnění, oheň a tavení rudy. Statické prostředí a jen jsou rozhybaní hutníci, oheň, tavba, kouř-pohyby pracujících hutníků, ohně se hýbou a hoří, kouř plyne po zdi jako mlha a zároveň se promítá světlo-stín na deskové kulisy kouřových mraků. Do obrázku se prolne druhý podobný a bude zpracován stejným způsobem. S dějem filmu je provázáno ovládání funkce svítidel. Je doprovázeno zvukem hutě. Jde o staré děje, vystupující zde z podzemí, ve kterém skutečně probíhaly. Použije se historická kolorovaná rytina. Běží ve smyčce.

N-002-2-3 Projekce

Film

Oheň

Stručný popis děje a prostředí: živý oheň.

Charakteristika postav a prvků: oheň vyplňující celou plochu.

Žánrové pojetí: atmosféra, genius loci Formát: animovaný film/efekt promítaný na reálný objekt, barevný, zvukový.

Předpokládaná délka 0,5 minuty.

Zařízení: projektor na zdi, promítá se na zeď uvnitř v otvoru do komína.

Uvnitř dvou výklenků sopouchu, skutečného historického tělesa, jako by tam byl skutečný, se promítá oheň, běží ve smyčce nepřetržitě bez ovládání návštěvníkem. Je doprovázeno zvukem hořícího ohně.

N-002-2-5 PROJEKCE

Film

Dílna

Stručný popis děje a prostředí: pracovní ruch, jednotlivé pracovní úkony, dílna.

Charakteristika postav a prvků: několik dělníků stylizované podoby, mechanického pohybu.

Žánrové pojetí: fiktivní dokument, obrázky ze života.

Formát: animovaný film, hnědobílý s červenými akcenty, zvukový.

Předpokládaná délka 0,5 minuty.

Zařízení menší dotyková obrazovka zabudovaná v dřevěném listu, přemítají se další listy s grafikou, imitace knihy.

Podklady: grafické podklady (knihu Lazara Erckera) pro animaci dodá objednatel.

Jednoduché pohyby siluet lidí ukazují historickou dílnu, vše je v podobě oživených rytin, jakoby to byly dvojrozměrné siluetové loutky. Animovaný film předvádí v jednoduché podobě jakoby pohled oknem do dílny, vše doprovázejí zvuky z dílny/slabé ruchy, ilustrační, směrované/. Promítá se smyčka, spuštění ovládané dotykem návštěvníkem. Jde o pitoreskní oživení staré knihy, a vstup do okruhu dějů, o nichž se píše. Jde o konkrétní dílo Lazara Erckera Kniha o prubířství, rytiny pro rozpohybování jsou přímo z ní případně i z jeho jiných knih. Ale je nutno použít pouze rytiny z díla Lazara Erckera.

Označení místnosti

003 MÍSTNOST Třídění stříbrné rudy / 3/

N-003-3-1 Projekce

Film

Stříbrná ruda

Stručný popis děje a prostředí: pracovní ruch, důlní, prubířská kancelář.

Charakteristika postav a prvků: prubíř stylizované podoby, mechanického pohybu.

Žánrové pojetí: fiktivní dokument, obrázky ze života.

Formát: animovaný film, hnědobílý/černobílý/, zvukový.

Předpokládaná délka: 2 minuty.

Zařízení: projektor na zdi, promítá se na kamennou zeď (*pozn.: ve výtvarném řešení - pohledech je znázorněno promítání do rohu. Bude však promítán pouze na jednu rovnou kamennou zeď*).

Na kamennou stěnu se promítá obraz, jede nepřetržitě bez ovládání návštěvníkem, nehybný obraz rytiny, pak se změní a z obrazu důlního písaře, úředníka či prubíře třídícího rudu vystoupí jeho postava, dílna zmizí a postava nyní větší, než byl obdélník filmu je samotná na pozadí zdi. Není projekce obdélník, ale na kamenné zdi postava, jen silueta, pozadím je jí zeď bez projekce. Mírně pohybuje rukama a ústy, krátce promluví a pak se zmenšuje a odchází (otočení postavy nemusí být celkově animované - reálné, může být trhané – imitace otočení placaté loutky - avšak umělecky ztvárněná) a znovu postupně ze zdi vystoupí obdélník s obrazem dílny, do níž se postava vrátí a usedne za stůl a celý obraz zase znehybní. Když je postava skutečné velikosti nastává efekt dioramatu, police, váhy a scénické stavby, mobiliář vytvářejí iluzi, že návštěvník je součástí filmu /a naopak, že film je součástí reality. Bez zvuku, jen se sporadickým latinským počítáním je obdélný obraz, postava pak je se zvukem, mluví. Jde o iluzi, že zde nám všechny staré děje ožívají, vystupují z knih, obrazů a zdí, aby nám sdělily, co se zde v podzemí skutečně při zpracování rudy dělo.

Psaný text, popřípadě kombinace s komentářem, zvukem:

Lazar Ercker

Komentář, zvuk:

„Nejprve vyzkoušej a potom chval.“ Když jsem byl za své zásluhy povýšen Rudolfem II. do šlechtického stavu, zvolil jsem si přitom toto příznačné heslo. Bylo mou zásadou při výzkumu a řídil jsem se jím i ve svém životě.

N-003-3-2 Projekce

Film

Salamandr

Stručný popis děje a prostředí: oživlý mlok.

Charakteristika postav a prvků: salamandr ze starých knih.

Žánrové pojetí: atmosféra, genius loci, fiktivní dokument.

Formát: animovaný film, hnědobílý /černobílý/, zvukový – pouze šustivý zvuk.

Předpokládaná délka 1 minuta.

Zařízení: projektor na zdi, promítá se na kamenný strop – klenbu.

Podklady: Bude použita kresba salamandra z knihy D. Stolcia – dodá objednatel.

Na strop na pozadí kamenné zdi, se promítá mlok-spíš je to salamandr ze starých zobrazení, ve velmi nadživotní velikosti, dlouhý asi 2-2,7m. Začátek promítání je nehybný, málo svítící, téměř neviditelný, ožije s příchodem návštěvníků, tedy při zaregistrování návštěvníka čidlem. Mění se jeho světelná intenzita, provede pohyb, popoleze, vydává šustivé zvuky, ale sporadicky. Pak se zase po vyrušení uklidní do nehybnosti a téměř neviditelnosti. Jde o iluzi tajemnosti podzemí a symbol mystického podzemního zvířete, jimiž se to ve středověkých prostorách hemží.

Označení místnosti

005 MÍSTNOST Divadélka /5/

N-005-5-1 Projekce

Film

Chaos a vznik světa

Stručný popis děje a prostředí: oživlé symboly, prostředí autentické.

Charakteristika postav a prvků: symboly ze starých knih.

Žánrové pojetí: atmosféra, genius loci, fiktivní dokument.

Formát: animovaný film, černobílý, zvukový.

Předpokládaná délka 2 minuty.

Zařízení: projektor na zdi či stropě, promítá se na kamennou zeď.

Podklady: Podklad pro animaci dodá objednatel.

Ve značně temné místnosti se promítá velice jasným bílým světlem. Pohybují se kruhy, mění se jeden v druhý, se zvuky jemného pohybu sotva slyšitelného, probíhá přímo na kamenné zdi, představuje chaos, prvotní černotu a zní vystupující vznik nového. Kruhů je více, jsou ze staré knihy Roberta Fludda, konkrétní ilustrace rytiny tvoří posloupnost 17 kruhů a tmy, tedy běží smyčka s představující se řadou kruhů, pohybují se po zdi, mění jeden v druhý, další se objevuje vedle. Bez ovládání návštěvníkem, běží ve smyčce.

N-005-5-2 projekce

Slide show

Alchymistické stupně

Stručný popis děje a prostředí: oživlé symboly, prostředí autentické.

Charakteristika postav a prvků: symboly ze starých knih.

Žánrové pojetí: atmosféra, genius loci, fiktivní dokument.

Formát: slide show, černobílý, němý.

Předpokládaná délka 0,5 minuty.

Zařízení: projektor na zdi či stropě, promítá se na stupně – svislé podstupnice kamenno-cihelných schodů.

Na schodiště v místnosti se promítají velice jasným bílým světlem nápisy, vždy každý na jiný stupeň schodiště a jen bliknou. Dle rytiny ze staré knihy, Stephana Michelspachera. Bez ovládní návštěvníkem, běží ve smyčce.

Psaný text:

Calcination

Sublimation

Solution

Putrefaction

Destillation

Coagulation

N-005-5-3 Projekce

Film

Mlha

Stručný popis děje a prostředí: oživé symboly.

Charakteristika postav a prvků: mlha

Žánrové pojetí: atmosféra, genius loci.

Formát: animovaný film (3D projekce na schody), černobílý, němý.

Předpokládaná délka 1 minuta.

Zařízení: projektor na zdi či stropě, promítá se na stupně – vodorovné stupnice a svislé podstupnice kamennno-cihelných schodů.

Po zemi se plazí a po schodech stoupá proud bílé mlhy, jemným světlem se mění v hustší, slabší až téměř žádnou, a tak se neustále proměňuje, ale je vidět její pohyb po schodech odspodu nahoru, může kolidovat s rozsvěčujícími se nápisy, které by byly míň nebo víc vidět, ale to je spíš žádoucí, aby bylo vidět vrstvení a prolínání. Bez zvuku. Bez ovládní návštěvníkem, běží ve smyčce.

N-005-5-4 Projekce

Film

Krkavec

Stručný popis děje a prostředí: oživé symboly.

Charakteristika postav a prvků: symboly ze starých knih.

Žánrové pojetí: atmosféra, genius loci, fiktivní dokument.

Formát: animovaný film, černobílý, zvukový – pouze zvuk mávnutí křídel.

Předpokládaná délka cca 5 vteřin.

Zařízení: projektor na zdi či stropě, promítá se na kamennou zeď.

Velice slabým světlem sotva viditelným problikne projekce mávnutí křídla, současně se případně projeví zvukový efekt závanu vzduchu. Křídlo v grafické podobě, nejlépe dle starých rytin. Proběhne, když se návštěvník přiblíží a zaregistruje ho čidlo. Doprovázené slabým zvukem máchnutí křídla. Jinak je většinu času zeď bez projekce.

N-005-5-5 Projekce

Film

Doba a život alchymistů

Stručný popis děje a prostředí: návštěva alchymistů u krále, šlechtický interiér.

Charakteristika postav a prvků: dva alchymisté a král, stylizované podoby, mechanického pohyby.

Žánrové pojetí: fiktivní dokument, obrázky ze života, dokumentární drama, legenda.

Formát: animovaný film, animované loutky, hnědobílý s barevnými akcenty, zvukový.

Předpokládaná délka 2 x 2 minuty (míněno i s propojovacími úseky).

Zařízení: velký displej/nedotýkový/projekce probíhá přes polopropustné zrcadlo/umístěný z pohledu návštěvníka za zrcadlem, projektor na zdi či stropu promítá na skleněnou desku v prostoru, doplněno hrou světél.

Na čelní stěně je polopropustné zrcadlo s monitorem, ten se rozsvěcuje a prosvítí zrcadlo, běží na něm dva filmy, zapínají se různě, střídají se, film pokračuje kontinuálně. Náročné na vytvoření programu v čase a zkoordinování s dějem filmu – v prostoru jsou 3 siluety lidí v životní velikosti, v souvztažnosti s probíhající nebo neprobíhající projekcí se nasvětlují (programování světél není součástí této zakázky), objevují, promítají, aby se odrazily v zrcadle (v době kdy není rozsvícený monitor), které v určitých časových úsecích je prostým zrcadlem bez projekce. Anebo aby tyto postavy byly promítnuté nasvícené v nějakém úseku filmu, jsou to vypravěči, či doprovodné postavy rámující děj, vyprávějí, na okraji děje jakožto oživé dioramatické a scénické prvky v prostoru se mírně pohybují ve spojitosti s filmem.

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ z nich je postava alchymisty Daniela Stolcia, jako předloha bude dobová portrétní rytina a nějaká postava z rytiny z jeho knihy. Další by mohl být personifikovaný měsíc a slunce z rytin z jeho knih. Dvě postavy poblíž zrcadla jsou desky s grafikou/tj. určené pro hru světél, bez projekce projektorem/, jedna postava je deska skleněná a na ni se postava vytváří projekcí. S projekcí je provázané rozsvěcování svítidel a doprovodná hudba s občasným slovem komentáře nebo přímé řeči, sporadicky. Vytváří se dojem střídajících se iluzí s uchopitelnou realitou. Je uvažována smyčka bez ovládání návštěvníkem. Ve filmu běží dva příběhy. Jeden je o přijetí alchymistů u mecenáše, druhý o vyhnání podvodných alchymistů od mecenáše /krále/. V mezichase mezi nimi by bylo propojení velmi krátkým úsekem, ve kterém bublají pokusy v křivulích, až se zcela vypne, ztratí se a zůstane jen zrcadlo. V druhém mezichase mezi nimi by bylo propojení krátkým úsekem, ve kterém se objevuje mapa a po ní kmitající postavičky znázorňující cesty alchymistů po Evropě, až se zcela vypne, ztratí se a zůstane jen zrcadlo. Do něho se za chvíli zase prosvítí film. Jako výchozí jsou rytiny z dobových knih, Daniela Stolze, a dalších alchymistů ze 16. - 17. stol. se kterými Stolcius komunikoval/Michal Maier, Robert Fludd atd. / Hlavní je zobrazení postav /např. Herma Trismegista/ a dalších motivů z knihy Daniela Stolze. Jednak se použijí zobrazení z knih, ale také by v příběhu figurovali autoři, alchymisté, soupeřníci Stolcia, zpodobnění dle skutečných zachovaných portrétních rytin a ve vizuálním stylu rytin z jejich knih. Budou to dvoubarevné, tmavě červenobílé rytiny, ale postupně se kolorují až by přešly během děje v plně barevné postavy s iluzí loutkového divadélka, tedy mohou být až trhané, dřevěné pohyby. V renesančním prostředí šlechtického interiéru. Zobrazení interiéru také přechází z rytin do plně barevné malby, která nevychází z techniky rytiny. Jde o přiblížení se až k pitoreskní výtvarné hře a vytvoření obrazu s dvojí tváří, jak rytiny ze starých knih s vážnými informacemi jsou i divadlem, prolínání divadélka, pohádky, reality, iluze. Běží neustále ve smyčce, bez ovládání návštěvníkem.

Komentář, zvuk anebo psaný text, popřípadě nejlépe kombinace:

Hermes Trismegistos: „V tom je pravé vysvětlení, o němž nelze pochybovat. Říká: Nejvyšší pochází z nejnižšího a nejnižší z nejvyššího, dílo zázraku od jediného. A věci se utvořily z této základní látky jediným postupem. Jak podivuhodné je toto dílo! Jest principem světa a jeho udržovatelem.“

Paracelsus:

„... látky, ze kterých vychází alchymický proces, tvoří vedle rtuti a síry i sal sapientia - sůl moudrosti. Svět tvoří jednotu, která je dána prvotní příčinou – a tou je Bůh. Postupně dochází k jeho rozrůznění a věci nesou stopy vlivu jednotlivých planet.“

Mecenáš. Alchymista

Alchymisté působili na různých místech:

Dvůr mecenáše

Místo těžby a zpracování kovů

Kláster s klášterní knihovnou.

Alchymisty, předchůdce dnešních vědců, provázejí spletené životní příběhy.

Okruh alchymistů se skládal z lidí různého původu, z různých zemí. Byli trojího zaměření, většina z nich se zaměřovala částečně na vše současné:

Předchůdci chemiků a fyziků se snažili o získání kamene filozofů, který by dokázal proměnit obyčejné kovy ve zlato či stříbro. Pokusy tohoto typu se prolínaly s metalurgickými technologiemi používanými v hornictví.

Lékaři, kteří se snažili nalézt všelék a elixír dlouhověkosti.

Filozofové a mystikové prostřednictvím tinktury a všeléku slibovali pochopit tajemství stvoření i Boha.

Alchymisté pracovali s opravdovým a neutuchajícím úsilím, ale vyskytovali se mezi nimi i podvodníci lákající peníze z mecenáše levnými efektními triky.

Doba a dvůr císaře Rudolfa II.

Tadeáš Hájek z Hájku: lékař a examinátor při přijímání nových alchymistů do císařova laboratoria, kde odhaloval podvodníky.

Michal Sendivoj, Tycho de Brahe, Edward Kelly, Alessandro Scotta, Filip Lang

Michael Maier: „*Atalanta fugiens je moje nejslavnější dílo, emblematická učebnice, v ní má každá rytina s alchymistickým aforismem k sobě hudební skladbu – fugu...*“

Daniel Stolcius: „*Jsem žák Michaela Maiera, cestoval jsem po Evropě a seznámil se s alchymisty a významnými osobami, můj cestovní památník, album amicorum, obsahuje 186 podpisů.*“ „*Úkolem alchymie je všechny věci vyzkoušet a prozkoumat, a pravdivého se žádostivě chopit, a to, co je falešné, zavrhnout... Žádám, aby se podle soudu rozumu a pravdivého ohně zkoumaly hlubiny přírody, abychom se bez závisťi a nepřejícnosti stavěli ku pomoci svým bližním.*“

V expozici jsou „průvodci“ Ercker ve sklepe, Stolcius od sklepa až do vrcholku věže. Tedy zde v tomto filmu je HLAVNÍM MOTIVEM UVÉST POSTAVU DANIELA STOLCIA JAKO PRŮVODCE OD TÉTO SKLEPNÍ MÍSTNOSTI AŽ DO VRCHOLU VĚŽE, TEDY EXPOZICÍ ALCHYMIE – průvodce uvádí počátek filmu s úvodním slovem uvítání a dále se průvodce objevuje i během děje.

Komentář, zvuk:

Vítejte. Vejděte do světa alchymie, ve sklepe cestu po alchymických zastaveních začnete a vystoupíte až do nejvyššího patra věže. Průvodcem budu já, Daniel Stolcius. Mohu toho tolik vyprávět o svých zkušenostech s alchymii a alchymisty.

B – VĚŽ místnosti 206/9/, 207/10/, 306/12/.

Označení místnosti

206 MÍSTNOST Předsálí laboratoře /9/

N-206-9-1 Projekce

Film

Kouř

Stručný popis děje a prostředí: živý kouř.

Charakteristika postav a prvků: kouř vyplňující celou plochu.

Žánrové pojetí: atmosféra, genius loci

Formát: animovaný film/efekt promítaný na reálný objekt, barevný, němý.

Předpokládaná délka 0,5 minuty.

Zařízení: projektor na stropě promítá na zeď.

Při otevření okénka se z něho vyvalí červený kouř/ přecházející postupně do barev: oranžová, žlutá, zelená, modrá a fialová /, je to film promítaný na stěnu nad okénkem.

N-206-9-2 Projekce

Film

Paví ocas

Stručný popis děje a prostředí: oživé symboly, prostředí barevná plocha.

Charakteristika postav a prvků: páv, symboly ze starých knih.

Žánrové pojetí: atmosféra, genius loci, fiktivní dokument.

Formát: animovaný film, barevný, zvukový.

Předpokládaná délka 1 minuta.

Zařízení: Displej ve výklenku.

Ve výklenku je zabudováno okénko, kamnová dvířka, při otevření návštěvníkem se v okénku rozsvítí, objeví obraz-živý páv, provedení obrazovkou skrytou ve výklenku. Stojí tam, mírně se pohne a odejde, To se očekává zavření dvířek. Za pávem je jako nekonečný hluboký prostor. Má jít o symbol alchymistického procesu, animaci lze umělecky stylizovat avšak jeho podoba by evokovala živého páva a prolnutí do animace, i s jeho křičením, jednou při otevření a je doprovázen zvukem syčení a hučení. Žádoucí je, aby páv nebyl po celou dobu animace vidět celý, ale velmi se přiblížil k dvířkům a „nakoukl do nich“, poté se otočil (lze efektem) a odkráčel do hlubokého prostoru.

N-206-9-3 zvuky

Zvuk

Zvuk v laboratoři

Stručný popis děje a prostředí: živý zvuk.

Charakteristika postav a prvků: zvuky chemických procesů.

Žánrové pojetí: atmosféra, genius loci, fiktivní dokument.

Formát: zvukový doprovod.

Předpokládaná délka 2 minuty.

Při pohybu po místnosti je jedno místo, kde se do ambientního zvuku přidají další zvuky cílené úzce směřované. Běží nepřetržitě bez ovládnutí návštěvníkem. Jsou to zvuky alchymistické laboratoře, bublání, syčení, cinkání, nerozeznatelné mluvení, šumění. Běží ve smyčce.

N-206-9-5 Projekce

Film. Slide show – infokiosek.

Medailonky alchymistů. Počátky alchymie.

Stručný popis děje a prostředí: archivní sada dokumentů a informací.

Charakteristika postav a prvků: řada rovnocenných dokumentů řazených chronologicky nebo tematicky.

Žánrové pojetí: dokument, ploškový animovaný film připomínající komix, naučný.

Formát: slide-show, statické obrázky a film(y), provedení barevné a černobílé, zvukové.

Předpokládaná délka: film 5x 1minuta.

Zařízení: Dotykový displej na stěně.

Jde o prohlížení archivu, většího množství informací, tedy je vhodné mít na dotykové obrazovce na výběr více oddílů – 4 (viz níže), jeden z nich by měl 5 pododdílů s filmy. Na začátku si jeden ze 4 oddílů vybrat a listovat, zvětší se na celou obrazovku, funguje jako infokiosek s archivem informací k prohlížení. S možností si spustit zde uložené slide show, místo přemítání fotek-stránek po jedné. Jednotlivé oddíly, úseky lze po spuštění zvětšit na celou obrazovku, až by skončil, tak by se vrátily oddíly na výběr. Jde o interaktivní a poutavé, hravé, třeba i mírně kvízové představení textových statí. Především životopisů 5 alchymistů se vztahem ke Kutné Hoře. V zájmu poutavosti doplnění o několik dobových obrázků, vyprávění pomocí současných ilustrací tématu, jak konkrétních, tak i abstraktních. Komiks, ale spíše grafické obrazové zpracování textu. Statické slide-show kombinované s umírněným komiksem by přecházelo a prolínalo se s filmem, -spíše trhaně kostrbatě loutkově se pohybující postavy připomínající tak nános dějin, a nezřetelnost všech detailů přes závoj času. Dílo jednotlivých postav alchymistů by vystupovalo napovrch a bylo zvýrazněno v podobě knih, které samy sebe

prolistují nebo jinak ožívají, tedy, že stále mají co říci, stále v rukou čtenářů žijí. Komiks, ale spíše grafické obrazové zpracování textu. Jde o to, aby divák nečetl dlouhou stať, ale přesto ji přečetl v hravé formě a načerpal stejné informace, jako při čtení. Film se zvukem.

Infokiosek–témata

4 oddíly dotykové obrazovky:

1. Z NEJSTARŠÍ HISTORIE ALCHYMIE
2. HERMES TRISMEGISTOS – POZVÁNKA K NÁVŠTĚVĚ DOMU
3. SEDM PRACÍ VELKÉHO DÍLA
4. MEDAILONKY: POSTAVY SPOJENÉ S ALCHYMIÍ V KUTNÉ HOŘE (obsahuje 5x1min film)

1. Z NEJSTARŠÍ HISTORIE ALCHYMIE

Alchymie. Samotný výraz „alchymie“ byl do Evropy přejat až ve 12. století z arabštiny (al-kímijá) a v latině je doložen jako alkimia, alquimia, alchimia, alchemia. Předpona al – je arabský určitý člen. Alchymie je filozofická i praktická nauka o proměnách a principech života hmoty. Je to velmi košatá věda, mající své kořeny v lékařství, náboženství, filosofii, metalurgii, starověké farmacii anebo ve výrobě alchymistických léků či falšování drahokamů.

Tajemné počátky alchymické vědy jsou v pravdě pravěké jako i znalost metalurgie kovů a slitin nebo falšování zlata, drahokamů či stříbra. Kořeny lze dohledat již ve staré říši (2740–2180 př. n. l.) ve starověkém Egyptě, kde nejvyšší kněz s titulem Velekněz Ptahova chrámu v Menfidě byl zároveň i hlavní znalec a opatrovatel všech alchymických a metalurgických tajemství.

Jako zázrakem se nám jako svědectví minulosti o umění a technické zdatnosti našich předků dochovaly dva starověké papýry:

☞ **Papyrus Leiden (Papyrus Leidensis)** –Egyptský papyrus obsahuje soubor chemicko-technologických předpisů na zpracování kovů a jejich barvení, tyto recepty mají ale také jasné ideové alchymistické pozadí. Papyrus byl nalezen roku 1828 nedaleko Théb a pochází snad z 3. – 4. stol. n. l. Pojednává o zpracování, napodobování a falšování kovů a luxusních barvivech. Uvádí slitiny podobné zlatu a stříbru za využití cínu se rtutí, cínu s mědí, cínu s olovem a kadmiem. Zabývá se také kamencem, rtutí, rumělkou.

Je zde i popsán alchymistický postup zvaný **multiplikace** (zmnožení), v papyru nazvaný **zdvojení** (diplósis) nebo **ztrojení** (triplósis). Je to finální práce alchymisty, kdy přidáním malého množství kamene mudrců se dá přeměnit (multiplikovat) velké množství neušlechtilých kovů na zlato.

☞ **Papyrus Stockholm (Papyrus Holmensis)** byl nalezen rovněž v roce 1828, dostal se do Stockholmu a přeložen byl až roku 1913. Obsahuje 159 receptů, 9 receptů se zabývá kovy, opět napodobováním a falšováním stříbra, čištěním drahokamů a jejich falšováním povrchovou úpravou minerálů. Celkem 71 předpisů se zabývá barvířstvím, především ceněným purpurem. Detailně je popsáno barvení vlny s mořením kamencem.

Ve 4. stol. n. l. se v řečtině objevuje termín „chymeia“ používaný alexandrijskými autory jako byl například **Zósimos z Panopole**, Řek žijící v Egyptě, jenž je uváděn jako první historicky doložený a známý alchymista. Napsal nejstarší známé knihy o alchymii. Některé se dochovaly díky arabským přepisům dodnes. Hlavní jeho alchymistická kniha odkrývající tajemství kamene mudrců se jmenuje Klíče k (Velkému) Dílu.

The Book of Pictures – Mushaf as-suwar, Corpus Alchemicum Arabicum, 2011.

The Book of the Keys of the Work - Kitáb Mafatih as-san'a. Corpus Alchemicum Arabicum, 2016

2. HERMES TRISMEGISTOS – POZVÁNKA K NÁVŠTĚVĚ DOMU

Sankturinovský dům je velice členitý prostorově, bohatý na historické souvislosti. Při přípravě expozice roku 2021 byl inspirací pro text Michaela Stránského na pozvánce k symbolické cestě domem v souvislosti s legendární alchymistickou osobností:

VERBA SECRETORUM HERMETIS TRISMEGISTI

„Verum, sine mendacio, centrum et verissimum. Quod est inferius, est sicut (id) quod est superius, et quo est superius, est sicut (id) quo est inferius, ad perpetranda miracula rei unis...”

Heinrich Khunrath – Amphitheatrum Sapientiae Aeternae, Hanau 1609

HERMES TRISMEGISTOS, Smaragdová deska.

„Jest pravdivé, jest jisté, jest skutečné, že to, co jest dole, jest jako to, co jest nahoře, a to, co jest nahoře, jest jako to, co jest dole, aby dokonány byly divy jediné věci...”

Překlad P. de Lasenic

Tento Obraz symbolický a klíčový pro celý dům...

Člověk symbolicky jako dům má tři hlavní části... To co je dole (sklep), to co je nahoře (půda a poustevna) a co je uprostřed... 2. a 3. patro.

Hlavní idea Hermetismu / Alchymie je, že vše je živé. A dělí se do tří svět v kosmu v lidském těle:

Těla: ZEMĚ- BŘICHO/POHLAVÍ – Sklep domu

Duše: EMOCE ČLOVĚKA – HRUŘ/SRDCE – 2. a 3. patro domu

Ducha: MYSL /VĚDOMÍ (NEBE – HLAVA) – Půda domu – Poustevna – meditační místnost.

Vše žije, roste a myslí svým způsobem. Nic nemůže zemřít. Neboť smrt neexistuje, je jen přeměna jednoho života v život druhým, jednoho skupenství hmoty či energie v druhé...

„Ve Všemíru není nic bez života; vše je naplněno životem jemu vlastním; nebeská tělesa i celé vesmíry, živly i vše v pozemské přírodě.“ F. Kabelák.

Alchymie říká, že neexistuje hmota jako taková, ale existuje energie či prvotní látka nazvaná tajemně „Prima Materia“, která se nám v určitých případech objevuje jako: hmota (pevné skupenství), duše (duševní a citící) anebo jako duchovní či spirituální síla či vědomí.

Blízkost teorií a praxe kvantové fyziky a alchymie je velmi zajímavá...

Tedy i kovy a rudy rostou a vyvíjejí se v lůně země, jako člověk roste v děloze ženy.

Tři základní světy /úrovně života, energie či hmoty jsou zobrazené na prvním universálním a symbolickém obraze HERMA TRISMEGISTA:

1) LUNA je symbolem ZEMĚ

Tuto prvotní fázi Alchymie označuje tradičně symbolicky jako: SVĚT SMYSLŮ A HRUBÝCH ŽIVLŮ.

Pod tento symbol patří:

TĚLO A TĚLESNOST, MNOHOST (Kvantita) a PROMNĚNLIVOST VESMÍRU, TMA a SVĚTLO, BIOLOGICKÉ procesy v přírodě, CELKOVÝ PROSTOR POD NEBESY (Pod lunární svět podle Ptolemaia), ZEMSKÁ SFÉRA (myšleno i podzemí, doly a rudy., pod/světí...pod světem),

Alchymický proces velkého díla:

První fáze Kamene Mudrců. MINERÁLNÍ SVĚT - (MINERALIA) a ROSTLINNÝ SVĚT - (VEGETABILIA) – ČERNÝ KÁMEN

2) Symbol SLUNCE

Druhou fázi Alchymie označuje tradičně symbolicky jako: SVĚT ČLOVĚKA –SRDCE - ŽIVOČIŠNÝ SVĚT - (Animalia). Na obraze symbolizuje tradiční prostřední oduševnělou (citící a vnímající) fázi vývoje úrovně hmoty a energie nazvanou SVĚTLO PŘÍRODY neboli Lumen Nature (Paracelsus).

Pod tento symbol patří:

DUŠE SVĚTA (Anima Mundi. Lat.). ŽIVOT je takový, jaké je jeho PROŽÍVÁNÍ a uvědomování si sebe sama v ČASE. A také, poznání KVALITY samotného ŽIVOTA.

Alchymický proces velkého díla:

2. fáze Kamene Mudrců. Barva BÍLÁ až ŽLUTÁ - CITRÍNOVÁ barva SLUNCE.

3) HERMES TRISMEGISTOS – Na obraze symbolizuje: Třetí fázi Alchymie označuje tradičně symbolicky jako: SVĚT BOŽSKÝ neboli SPIRITUÁLNÍ - SVĚT TRADICE.

Pod tento symbol patří:

Symbol prvního člověka ADAMA „obrozeného a alchymickou prací očištěného“ (symbol první materie Velkého Díla), jinak zvaného také jako KRÁL SVĚTA, SPASITEL, nebo KRISTUS

Alchymický proces velkého díla:

RUDÁ barva je 3. fází KAMENE MUDRCŮ. Královský purpur, do kterého je HERMES TRISMEGISTOS zahalen, symbolizuje – VĚČNÝ ŽIVOT – BOŽSTVÍ – VŠEJEDNOTU - VŠELÉK – SAMOTNÝ KÁMEN MUDRCŮ A TAKÉ ADEPTA KRÁLOVSKÉHO UMĚNÍ SAMOTNÉHO.

Nápis nad vchod: Gnóthi Seautón neboli vstup a poznej

Komentář: Poznej sám sebe!... Je známé heslo Sokrata. Je daleko starší. – věštírny v Delfách...

Poznat sám sebe znamená poznat tajemství alchymie.

VISITA INTERIORA TERRAE RECTIFICANDO INVENIES OCCULTUM LAPIDEM

„Navštiv vnitřek země, očištěním najdeš tajemný kámen.“

Krok 1.: Navštívit Nitro země – „poznat svoje (nitro) sklepení“.

Tj. Zemskou říši (nitro země) symbol Luny, na kterou ukazuje postava HERMA TRISMEGISTA.

Krok 2.: Vrátit se ze sklepa k postavě Herma a stoupat po schodišti do nebeských prostor.

3. SEDM PRACÍ VELKÉHO DÍLA

*Sedm prací velkého díla, jejich popis s ilustracemi. (Daniel Stolcius, VIRIDIARUM CHYMICUM 1624):
ilustrace dodá objednatel.*

1. Calcination
2. Putrefaction
3. Solution (Rozdělení)
4. Destillation – Coniuncio (Spojení)
5. Sublimation
6. Coagulation. - Congelatio
7. Fixacion - Exaltatio

4. MEDAILONKY: POSTAVY SPOJENÉ S ALCHYMIÍ V KUTNÉ HOŘE

1) Lazarus Ercker ze Schreckenfelsu (1528 nebo 1530–1594) KH

2) Michael Maier (1569 –1622) KH

3) Daniel Stolz von Stolzenberg (1600–1660) KH

4) Theophanus Abba (1901–1975) KH

5) Vladislav Zadrobílek (1932–2010) KH

Ercker von Schreckenfels /1528 nebo 1530–1594/

Byl nejvyšším mincmistrem Království českého a je autorem významného traktátu o prubířství rud z roku 1573.

*V 16. století do Kutné Hory zavítal prubíř a hutní odborník evropského významu **Lazarus Ercker ze Schreckenfelsu** (1528/30–1594).*

***Lazar Ercker** se narodil r. 1528 či 1530 v Annaberské hornické rodině. V letech 1547/48 získal na univerzitě ve Wittenbergu vzdělání v přírodních vědách a matematice. Studijní zaměření a rodinná tradice usměrnily jeho životní uplatnění.*

Zprvu pracoval jako úředník v mincovně v Annabergu a r. 1555 se stal prubířem při saském kurfiřtském dvoře v Drážďanech s povinností analyzovat rudy z důlních revírů Annaberg, Freiberg a Schneeberg.

Tato činnost mu umožnila napsat r. 1556 první knihu o prubířství rud a mincovnictví. Byla přijata natolik příznivě, že byl jmenován saským generálním prubířem a současně pověřen zřízením a zorganizováním provozu mincovny v Drážďanech.

Roku 1558 jej nacházíme jako úředníka v mincovně v Goslatu a r. 1563 byl jmenován jejím vedoucím. Pokračoval tu v pokusech o účinnější zpracování chudých harckých a krušnohorských rud.

Roku 1563 tu píše a vydává příručku o mincovní praxi a o dva roky později popis a dějiny oloveného důlního revíru v Rammelsbergu v Harcu.

R. 1566 se vrátil do Drážďan, ale zakrátko odešel do Freibergu, kde pracoval jako hutní úředník. Odtud dodal návrh na ekonomičtější metody tavby stříbrných rud, které však pro rivalitu hutních úředníků při drážďanském kurfiřtském dvoře byly zamítnuty. Nedobrou úlohu při tom nejspíš měla i módní alchymie a víra v umělou výrobu drahých kovů. **Důsledkem bylo, že Ercker ztratil naději na uplatnění v Sasku a rozhodl se je proto r. 1567 opustit a přesídlit do Čech. Prvním útočištěm se mu stalo město Jáchymov, kde žil jeho švagr Paul Uthmann, jeden z místních těžařů.**

V té době situace v českém hornictví nebyla již příznivá. Probíhala v něm úvodní fáze krize, která se později projevila jako trvalá.

V průběhu 70. a 80. let zaznamenala hluboký úpadek již většina českých důlních oblastí. Hlavní příčinou bylo převážné vyčerpání bohatších zrudněných partií ložisek a přechod na hlubinné dolování, vyžadující zvýšené provozní náklady.

Jestliže česká produkce stříbra ještě v 1. polovině 16. století dosahovala v průměru kolem 15 000 kg ročně, v 2. polovině tohoto století roční výtěžky klesaly většinou na třetinu až pětinu. V posledních desetiletích 16. století v řadě stříbrorudných revírů důlní práce téměř nebo zcela ustaly.

Nejiná byla situace v důlních okrscích s rudami ostatních kovů. Hlavní zlatorudná ložiska ve středu Čech (Jílové, Knín) a při západní hranici (Kašperské hory) byla již v podstatě vyčerpána, rozsah produkce z měděných ložisek (Kraslice, Měděnec, Tři Sekery) a z menších výskytů (Kutná Hora, Jáchymov) nebyl zdaleka souměřitelný s výtěžky mědi na Slovensku, v Tyrolsku, v Německu či ve Švédsku.

Tento kritický stav nutil české ústřední úřady k pokusům řadou více či méně účinných akcí úpadkový proces důlní činnosti zpomalit, neboť jeho důsledkem byla zhoršující se kvalita české mince, několikrát devalvované, a trvalý nedostatek hotových peněz ve státní pokladně.

Mimo organizační změny ve sféře správní, právní a ekonomické byl především kladen důraz na nové hutní metody, které by zvýšily výtěžnost rud a omezily růst výrobních nákladů. Právě to byla oblast, v níž Ercker shromáždil již značné zkušenosti.

Reference, které předcházely jeho přesídlení do Čech, svědčily o tom, že Ercker odbornými znalostmi převyšuje úroveň řady úředníků tehdejší administrativy. K tomuto dojmu přispěl i rukopis jeho knihy o nejúčelnějším zpracování zlatých rud, jejíž první část jako přílohu ke své žádosti do českých služeb věnoval císaři Maxmiliánu II.

V březnu 1568 byl proto Ercker jmenován kontrolním prubířem v Kutné Hoře a byli mu podřízeni všichni tamní zkoušeči rud. V květnu téhož roku provedl analýzy strusek z řady kutnohorských stříbrných hutí a podal později zevrubné dobrozdání o možnostech jejich nového zpracování. O rok později se již uvažovalo o jeho ustanovení pražským mincmistrem.

Roku 1573 Ercker knihu dopsal a o rok později byla vydána tiskem v pražské tiskárně Jiřího Černého pod názvem Beschreibung Allerfürnemisten Mineralischen Ertzt und Berckwercksarten.

Ercker ji dal současně přeložit do češtiny a slíbil její brzké vydání. K vytištění české verze z neznámých důvodů nedošlo a překlad se nezachoval. Erckerův slib splnilo po čtyřech stoletích Národní technické muzeum v Praze, které r. 1974 vydalo komentovaný odborný překlad pod titulem Kniha o prubířství. V předmluvě k tomuto svému dílu Ercker vylíčil důvody, které jej k jeho sepsání vedly. Především to bylo zjištění, že dosavadní díla obsahují převážně praxí neověřené či zastaralé poznatky, po staletí tradované, jejichž použití často způsobovalo spíše ztráty než užitek. „Proto já,“ napsal skromně Ercket, „který se dlouhá léta obíral prubířstvím, tavením, odlučováním a jinými takovými uměními, ze záliby a lásky, kterou mám k hornictví a kovohutnictví, jsem se rozhodl napsat o tom také něco užitečného ke cti a dobru rozsáhlých dolů i těch, kteří v nich žijí, zejména jak různým způsobem (lze) nejsnáze a nejužitečněji rudu a kovy v malém ohni zkoušet, cementovat, oddělovat, čistit, částečně i ve velkém podniku zvláštním způsobem tavit, zužítkovat, upotřebit, i s vysvětlením a vyobrazením všech instrumentů, náčiní, náradí, kelímků, skleněného nádobí a ostatního příslušenství.“

Toto Erckerovo dílo se dočkalo 15 reedicí ve čtyřech jazycích a až do 18. století sloužilo jako receptář i jako učebnice na evropských hornických učilištích a báňských akademiích.

Odborný kredit Erckerův zásluhou jeho znalostí a pracovních výsledků vzrůstal, a proto r. 1577 byl jmenován nejvyšším hormistrem. Stal se tak generálním ředitelem všeho rudného hornictví v Českých zemích. Nový úřad mu poskytoval možnosti plně uplatnit dosavadní zkušenosti. Erckerovi bylo zřejmé, že pro rozvoj hornictví je třeba především upravit podmínky pro důlní podnikání.

Pokusy o zavedení jednotného horního zákona však nebyly úspěšné a byly uskutečněny až tzv. kutnohorskou reformací r. 1604. Ercker navrhl i řadu dalších opatření, která měla zmodernizovat a zefektivnit důlní výrobu v řadě revírů.

Erckerovi nechyběl ani smysl pro potřeby hornického dělnictva. Vypracoval proto nové směrnice, které měly zlepšit jeho sociální postavení. S pochopením doporučoval a vyřizoval četné žádosti hornických vdov a sirotků o důchody po zahynulých živitelích či udílení finančních podpor a výpomocí. Při tom všem si vyšetřil čas na tavicí pokusy na vlastní náklad, které nejednou jeho rodinu uvrhly do finanční tísně.

Jeho pracovitost, houževnatost, šíře znalostí a rychlý, přesný úsudek z něj učinily jednoho z nejlepších báňských a hutních odborníků. Jeho činnost, projevující se v mimořádně rozsáhlém množství zpráv, odborných posudků, hlášení, návrhů a memorand, dochovaných v úplnosti v řadě fondů Státního ústředního archivu v Praze, svědčí o tom, že mu zaměstnání nebylo jen prostředkem k obživě, ale příležitostí k nabývání dalších poznatků. Nejednou musíme obdivovat jeho neběžná originální řešení provozních situací a odvahu prosadit i nepopulární ekonomická opatření.

Nezůstalo však jen při těchto povinnostech. Roku 1583 byl navíc pověřen úřadem mincmistra, tedy ředitelem ústřední královské mincovny v Praze, který zastával plných deset let až do své smrti. R. 1590 se dokonce uvažovalo o jeho jmenování nejvyšším mincmistrem, tedy do jedné z nejvyšších státních odborných funkcí.

Krátce předtím byl Ercker za své zásluhy povýšen Rudolfem II. do šlechtického stavu. Zvolil si přitom příznačné heslo: „**Nejprve vyzkoušej a potom chval.**“ Bylo jeho zásadou při výzkumu a řídil se jím i ve svém životě. Mnohaleté pracovní vypětí však v té době již značně vyčerpalo jeho fyzické síly. Na přelomu r. 1593/94 onemocněl a 6. ledna 1594 zemřel.

Ve službách českého království pracoval tedy téměř 26 let. Dostalo se mu i posmrtného uznání – jeho žena Zuzana vedla pražskou mincovnu ještě po řadu dalších let.

Význam Lazara Erckera pro české hornictví, kovohutnictví a mincovnictví byl nemalý. Jeho kniha o prubířství z r. 1574 spolu s pojednáním Georgia Agricoli o hornictví a hutnictví z r. 1556 přispěly k formování báňských věd, jimž právě v této době byly kladeny základy. Kromě vědního a praktického přínosu se Ercker významně podílel i na snaze vhodnými technickými a ekonomickými opatřeními zbrzdit útlumové tendence v báňské činnosti. V tomto směru neztratilo jeho působení podnes na aktuálnosti.

Maier, Michael (1569–1622)

Lékař a alchymista

Michael Maier se narodil pravděpodobně během léta roku 1569 v Kielu v Holštýnsku. Jeho otec Peter Meier († kol. 1582) byl ve službách šlesvicko-holštýnského místodržícího Heinricha von Rantzau (1526–1598) a zabýval se výrobou perlových a zlatých výšivek. Ve věku pěti let rodiče Michaela předurčili k univerzitní kariéře, pročež začal navštěvovat latinskou školu ve svém rodném městě, kde se kromě trivia seznámil též se základy hudby a latinského veršování.

Po smrti otce mu matka umožnila pokračovat ve studiích, přičemž část nákladů formou stipendia patrně zaplatil Rantzau. V únoru 1587 započal čtyřleté studium na univerzitě v Rostocku. K alchymii tehdy ještě zachovával zdrženlivý postoj. V létě roku 1592 ho nacházíme ve Frankfurtu nad Odrou, kde na artistické fakultě zdejší univerzity složil 17. června magisterskou zkoušku obhajobou pojednání o „vnitřních smyslech“ – *Theses summam doctrinam de temperamentis corporis humani breviter complexae*.

Maier byl vzděláním lékař a tuto profesi provozoval po celý život, který zároveň z velké části věnoval alchymické laboraci a rozsáhlé publikační aktivitě. Tomu odpovídá i tematizace jeho díla, v němž převažují alchymika, jež jsou tu více, tu méně hojně prostoupena lékařskými poznatky, respektive aplikacemi alchymických postupů při výrobě léčiv i v samotném léčení. Maierův zájem o alchymii

nepramenil z touhy po získání transmutačního činidla, které by umožnilo proměňovat obecné kovy ve zlato nebo ve stříbro.

O tomto cíli se vyjadřoval skepticky, dobře si vědom nebezpečí, které vyplývalo ze silně rozšířeného šarlatánství, zdroje špatné pověsti alchymie. Alchymie Maiera zaujala svým cílem vyrobit „univerzální lék“, který by byl schopen léčit většinu nemocí, případně prodlužovat život.

To výmluvně ilustruje i fakt, že Maier sám se nepovažoval za alchymistu, neboť toto označení v jeho době často provázely negativní konotace, a namísto toho se důsledně prezentoval jako „filosof a lékař“, přičemž dominantní obor svého bádání označoval výrazem „chymie“.

Na jaře roku 1595 cestoval do pobaltských zemí, aby se seznámil s tamními léky a jejich výchozími materiemi. Jeho cesta dále směřovala do Itálie, kde se v prosinci zapsal na univerzitu v Padově a ještě v témže roce tam získal titul poeta laureatus.

Následujícího roku odcestoval do Basileje, aby pokračoval ve studiu na tamní univerzitě. V říjnu 1596 zde vydal svou disertaci na téma epilepsie, kterou obhájil u **Caspára Bauhina (1560–1624)** a získal titul doctor utriusque medicinae. Dále studoval na univerzitě a znovu se vydal do Pobaltí, a sice do Gdaňsku, kde již jednou pobýval.

Tam vstoupil do služby u neznámého zámožného muže, který trpěl těžkou nemocí. V Basileji žil také jeho přítel, český lékař **Matyáš Borbonius** a ten si do svého deníku 4. listopadu 1596 zaznamenal Maierovu promoci. Oba lékaři pak spolu od roku 1598 v Basileji prováděli chymiatrické experimenty. Zájem Michaela Maiera o alchymii byl tehdy mimořádně zintenzivněn zkušeností se zázračným vyléčením jednoho pacienta, jehož byl spolu s několika kolegy svědkem. Pacient, který byl přítomným lékařům již takřka odepsán, se prý zotavil po požití pouhých dvou dávek žlutavého prášku, jenž měl jeho majitel získat od jistého urozeného anglického cestovatele. Pravděpodobně šlo o tzv. anglické pitné zlato (aurum potable).

Po návratu do Kielu roku 1601 si Maier zařídil spolu s nevlastním bratrem soukromé laboratorium.

O Velikonocích 1604 se pustil do hlavní části alchymické laborace nazývané Velké Dílo (Opus Magnum) a v průběhu následujícího roku a půl vyrobil „pravý univerzální lék živě žluté barvy“, který použil pro „léčení mnohých nemocí“. Nicméně ze čtyř fází Velkého Díla se mu podařilo realizovat pouze první tři a lék, který úspěšně vyrobil, proto neměl maximální účinnost.

O realizaci této čtvrté a závěrečné fáze Velkého Díla se pokoušel následující dva roky. Asi v polovině roku 1608 opustil Maier znovu svou holštýnskou vlast a přišel do Prahy, aby se ucházel o přízeň císaře Rudolfa II., u něhož doufal nalézt morální i materiální podporu pro dokončení svého alchymického Velkého Díla. Kromě přijetí u císaře, proslulého podporou věd a umění, chtěl prý především vstoupit v kontakt s mnohými alchymisty a lékaři, kteří v té době v Praze pobývali, a navázat s nimi spolupráci.

Je dále známo, že důvěru císaře chtěl získat pomocí léku, jenž se mu podařilo vyrobit. Přijetí u císaře se mu však nedařilo dosáhnout, a tak se Maier asi počátkem roku 1609 z Prahy vzdálil, aby se obrátil na „jistého“ knížete, vysoce postavenou osobnost (mohlo jít o Kristiána z Anhaltu, Jindřicha Julia Brunšvického nebo Petra Voka z Rožmberka), na základě jehož doporučení se konečně audience dočkal. Po navázání osobního kontaktu s císařem, kdy Rudolfovi údajně věnoval část „univerzálního léku“ a bezpochyby i oba své pražské tisky, ho císař jmenoval 19. září 1609 svým služebníkem. O deset dní později byl Maier nobilitován a současně mu byl udělen titul palatýna (comes palatinus). Svou roli při jeho povýšení asi sehrálo i ústní sdělení o „hermetickém léku a tinktuře mudrců“, jež Maier sliboval Rudolfovi v dopise s žádostí o udělení erbu. Rudolf přijímá Maiera do svých služeb a jmenuje ho dvorním falckrabětem. Finanční podpory, v níž doufal, se ale nedočkal.

Od poloviny roku 1616 žije v Anglii, kde se stýká s význačnými osobnostmi dvora krále Jakuba I. a věhlasnými alchymisty. Po návratu na kontinent žil Maier ve Frankfurtu nad Mohanem. Frankfurští tiskaři Johann Theodor de Bry a Lukas Jennins vydali mezi léty 1616 a 1624 většinu jeho spisů tiskem. Zde vyšlo roku 1618 jeho nejslavnější dílo **Atalanta fugiens** (Prchající Atalanta); jedná se o jednu z nejkrásnějších knih raného baroka. Obsahuje 50 překrásných alchymistických rytin s komentáři, ke kterým jsou složeny hudební skladby (fugy).

„Tato hudba spojená s alchymistickými emblematy byla obdivována nejen na dvoře Rudolfa II. Jde vlastně o obrazovou „symbolickou“ učebnici hermetických a alchymistických aforismů a pouček. Měla čtenáře poučit o Hermově filosofii i pobavit.“ Michal Stránský

Od roku 1618 asi do začátku roku 1620 byl Maier ve službách lantkraběte Mořice jako lékař, chemici a zpravodajský korespondent. Poté přesídlil do Magdeburgu, kde roku 1622 umírá.

Ivo Purš a Jaroslava Hausenblasová, Alchymie a Rudolf II, Artefactum, Praha 2011.

Lexikon alchymie a hermetických věd, Vyšehrad, 2006.

Daniel Stolz von Stolzenberg /Stolcius/ (1600–1660) významný rodák z Kutné Hory.

Stolciův život

Za nepochybné Stolciovo rodiště lze pokládat Kutnou Horu, protože se později při různých příležitostech podepisoval velmi často „Cuttenbergenus“ nebo podobně, čímž se k městu opakovaně hlásil. Tím ovšem jednoznačné údaje končí.

Udává se, že jeho otec Jan Štolc († 1599) byl urburem, matka Dorothea, rozená Dačická z Heslova, byla dcerou Václava Dačického na Lorci.

Takto se udávají základní fakta, nicméně v kutnohorských matrikách údaj o Danielově narození není. Shodou okolností dnes víme, že se narodil 11. srpna, chybí však přesný rok; nejčastěji se udává období 1597–1599. Zprávy o Stolciově dětství a mládí se nezachovaly, s výjimkou data 1612, kdy už byl veden jako žák Melichara Colidina v kutnohorské škole u Velkého kostela. Následující zmínky jsou až ze Stolciova pobytu na pražské univerzitě, kde zahájil roku 1617 studium svobodných umění a kde se jeho jméno objevuje v univerzitních aktech.

Na tomto vysokém učení, za rektorátu Petra Fradelia, obhájil Stolcius 9. srpna 1618 bakalářskou tezi. O rok později, 3. října 1619, obhájil Stolcius magisterskou tezi, jejíž závěry vydal tiskem.

Titul jeho magisterské teze neklamně svědčí o jejím astrologickém zaměření. Stolcius se později postupně orientoval na medicínu a znalosti astrologie nebyly nikterak v rozporu s tímto zaměřením. Naopak – medicína byla někdy až velmi těsně spojována s astronomií a s astrologií, neboť tyto dvě oblasti se nerozlišovaly, ale spíš se prolínaly.

V letech 1618 a 1619 působil Stolcius jako učitel ve šlechtických rodinách v Čechách, ale již v zimním semestru 1620 pobýval na univerzitě v Lipsku. Zřejmě někdy v té době se vydal do ciziny, čímž začíná jeho „akademické putování“.

Akademické a životní putování

Byl to poměrně rozšířený způsob dalšího vzdělávání, kdy se student vydával do ciziny, zapisoval se na různých univerzitách, občas tam dokonce získal další akademické tituly, často však studia po krátké době ukončil. Během takového putování bylo běžné navštěvovat buď kolegy ze studií, kteří se usadili v cizině, nebo některé významné vzdělance a nějakou dobu pobývat v jejich blízkosti či přímo společnosti. Stolcius tedy nebyl výjimkou.

Významné je, že se během svého putování sice občas zapsal na některé univerzitě, ale celkově je patrné, že vysoká učení nebyla hlavním cílem jeho cest, což naznačuje, že v těchto institucích nespatoval vhodné zdroje informací. Zvláště výrazně negativním postojem k univerzitám se netajil Paracelsus, k jehož názorům se Stolcius přikláněl.

Teprve koncem minulého století se v podstatě náhodou ukázalo, že svazek chovaný v knihovně v Uppsale a vedený zde jako Stolciovo klasické dílo Viridarium Chymicum, o němž pojednáme později, je ve skutečnosti jeho album amicorum (památník přátelství). To rovněž patřilo k běžné výbavě putujícího studenta. Šlo v podstatě o jakýsi památník, do něhož se zapisovali jeho majitelé ti, které navštívil. Album nesloužilo pouze jako památka na setkání, ale občas se při návštěvě další osoby mohlo ukázat, že se v něm nalézá zápis někoho ze známých dotyčného, což samozřejmě značně usnadňovalo navazování kontaktů.

Stolciovo album amicorum zahrnuje období od konce roku 1622, první datum je 23. listopadu, do 6. března 1628. Další život tohoto učenice je i nadále znám jen velmi útržkovitě. Důvodem Stolciova odchodu do ciziny mohlo být nejen akademické putování s cílem dalšího vzdělání, v tomto případě v medicíně, jíž se posléze věnoval, ale nelze vyloučit ani náboženské důvody, jak to dokládají narážky v jeho knize Viridarium Chymicum na to, že slyší při cestě cizinou o utrpení své země. Navíc, soudě dle záznamů z pražské univerzity, byl zapsán v Nazaretské, tedy protestantské koleji. Není zde možné projít podrobněji celé album, kam se podepsalo 186 osob; věnujeme proto pozornost jen některým významným postavám a naznačíme také zhruba trasu Stolciova putování.

První zápis je z roku 1622 od **Lucase Jennise (nar. 1590)**, nakladatele ve Frankfurtu n. M., jemuž se budeme věnovat v souvislosti se Stolciovým dílem. Jak můžeme z alba vysledovat, cesta mladého muže vedla dále do Kasselu. Významnou postavou zde byl lantkrabě **Mořic Hesenský (Moritz von Hessen-Kassel [1572–1632])**, jenž se živě zajímal o alchymii a provozoval vlastní laboratorium, kde byly mimo jiné připravovány různé léky. V jeho službách působil **Johannes Hartmann (1568–1631)**, původně jako jeho poradce. Od roku 1609 však byl prvním profesorem chymie na univerzitě v Marburgu, kterou Mořic založil, a právě tento nový obor mohl být důvodem, proč se Stolcius na této vysoké škole 29. května 1621 imatrikuloval. Ovšem téhož roku Hartmann opustil univerzitu a stal se Mořicovým osobním lékařem.

Krátce nato se do Stolciova alba zapsal Hartmannův zeť **Johann Daniel Mylius (nar. 1584/85)**, *Medicinae et Theologiae Candidatus*, jenž studoval v Giessenu a v Marburgu, ale v té době byl již ve službách lantkrabě Mořice a zabýval se přípravou léků a také alchymickou činností, k níž se vztahuje jeho dílo *Anatomia Auri* (1628). Pro náš výklad je důležité Myliovo dílo *Philosophia Reformata* z roku 1622, z něhož si Stolcius později posloužil některými rytinami. Na konec věnování napsal Mylius slova *Verae Fidei Rosaeque Comes*, čímž se přihlásil k hnutí Růžových Křížáků.

Další putování Daniela Stolcia vedlo do Haagu, kde se mu bez přesného data zapsal **Friedrich V., kurfiřt falcký (1596–1632) a český „zimní král“**, a jeho syn **Henricus Fridericus (1614–1629)**. Stolcius pak pokračoval přes Leiden do Anglie, kde se mu 20. července 1623 v Stradvoort-Langton zvěčnil do alba nizozemský rodák **Cornelius Drebbel (1572–1633)**, jedna nejpozoruhodnějších postav té doby.

Neméně významné je další Stolciovo setkání v Anglii. Není datované, ale z kontextu alba vyplývá rok 1623, kdy se zapsal na jeho stránky **Robert Fludd (1574–1637)**, doktor medicíny, kterou vystudoval v Oxfordu, a současně proslulý zastánce mystických směrů. Ve svých dílech bránil hnutí Růžových Křížáků.

V září 1623 pokračoval Stolcius přes Nizozemí, Frankfurt n. M. a Štrasburk do švýcarské Basileje, kde se v říjnu zapsal na univerzitu jako student medicíny, v té době oboru, jímž tato škola proslula. Jednou z významných postav zde byl **Caspar Bauhin (1560–1624)**, absolvent předních italských univerzit, jenž měl v Basileji od roku 1589 vlastní katedru anatomie a botaniky. Proslul pravidelným konáním pitev, ale dnes je uznáván především jako botanik.

Z dalších osobností zapsaných v albu si zaslouží pozornost **Matthäus Merian st. (1593–1650)**, proslulý mědirytec, zeť Johanna Theodora de Bry. Po neúspěšném pokusu usadit se v Heidelbergu žil Merian od roku 1620 v Basileji. Za pobytu v tomto městě napsal Stolcius různé příležitostné verše pro jedno z Merianových děl. Tento umělec vytvořil již roku 1617 rytiny pro Maierovu knihu emblémů *Atalanta fugiens* a o rok později pro alchymické dílo Johanna Daniela Mylia.

Začátkem roku 1624 opustil Stolcius Basilej a po cestě přes Ulm, Tübingen, Augsburg, Lublaň, Padovu a znovu Lublaň dorazil začátkem prosince 1624 do Prahy, kde se mu 8. toho měsíce zapisuje do alba **Matyáš Borbonius (1560–1629)**. Tento významný český chymiatr, který svou lékařskou disertaci prezentoval v Basileji, se pohyboval v okruhu Rudolfa II., jenž mu za knihu básní udělil roku 1596 šlechtický titul.

V únoru 1625 se ve Stolciově albu objevuje pět zápisů z Kutné Hory, nejspíš šlo o bývalé kolegy ze studií. Nelze zjistit přesně, jak dlouho se Stolcius zdržel v rodném městě, ovšem právě z té doby se zachovala zmínka o tom, že 11. srpna oslavil narozeniny. Z 12. prosince toho roku je v albu zápis **Mikuláše Acotiuse**, lékaře z Hradce Králové, načež následují různá německá města, mimo jiné Norimberk, Frankfurt n. M., Štrasburk a od května 1626 Ženeva.

Krátce před Stolciovým odjezdem ze Ženevy, 20. října, je datován podpis **Jacoba Saracena (1594–1663)**, tamního rodáka, jenž byl osobním lékařem francouzských králů Ludvíka XIII. a Ludvíka XIV., a od roku 1625 až do smrti byl zástupcem města Ženeva u francouzského královského dvora. Koncem října je Stolcius v Lyonu, začátkem roku 1627 v Paříži a od jara opět v Lyonu.

Další údaje o Stolciově životě jsou jen skromné. V letech 1630 a 1633 je zaznamenán jeho pobyt jako lékaře v Kronstadtu.

Roku 1632 navštívil Stolcius Konstantinopol a potom se s ním setkáváme roku 1635 v polském Lešně, kde pobýval u **Jana Amose Komenského**, načež se usadil jako lékař v Gdaňsku. Další exulant, **Ehrenfried Berbisdorf**, seznámil Stolcia s učením českého chiliasty Paula Felgenhauera (1593–1677), do jehož sekty dokonce Stolcius vstoupil a snažil se na tuto stranu přivést i Komenského, čímž mu přivodil jen nepříjemnosti. Dopisy, které si v letech 1639 a 1640 vyměnili, dokládají, že se slavný učenec pokoušel přesvědčit Stolcia, aby sektu opustil, což se také posléze stalo.

Nějakou dobu prožil Stolcius v Riesenburgu ve Východním Prusku a zmínky o něm končí v Horních Uhrách, kde působil od roku 1640 v Prešově a jako městský lékař v Košicích od roku 1644.

Datum a místo jeho úmrtí neznáme.

Dílo

V souvislosti se Stolciem nelze hovořit o rozsáhlém díle; dochovaly se obě Stolciovy disertace, vydané roku 1618 a 1619, z nichž druhá, *Carmen heroicum*, je již ve verších. Tento trend pokračoval i později, roku 1622 vydal Stolcius již u Lucase Jennise spis *Trias hexastichorum sive tres centuriae epigrammatum*, v němž jsou jednak oslavné verše na různé osobnosti, ale také epigramy týkající se různých oblastí vědy, teologie, astrologie, filosofie či etiky. V první části tohoto díla je také báseň *De miseria Bohemiae et eius origine*, která dokládá, že se Stolcius zajímal o dění v Čechách, a ve třetí části knihy dokonce vyslovil víru v konečné vítězství Friedricha Falckého.

Zdaleka nejvýznamnějším Stolciovým dílem je však kniha *Viridarium chymicum* z roku 1624, jedna ze tří zatím známých knih emblémů věnovaných alchymii. Dalšími jsou Maierova *Atalanta fugiens*, která tomuto dílu předcházela, a druhá ze Stolciových knih, *Hortulus Hermeticus*.

„Stolcius se nechal inspirovat Maierovou emblematickou učebnicí alchymie „Atalanta fugiens“ natolik, že se pokusil jít v jeho stopách svým Viridáriem. Obrazové či emblematické knihy, byli v té době velmi populární. Vzpomeňme na učebnici Jana Amose Komenského „Orbis pictus“, „Svět v obrazech.“ Michal Stránský

Spis *Viridarium chymicum* vyšel ještě téhož roku německy u stejného nakladatele pod titulem *Chymisches Lustgärtlein*. Stolcius tak zanechal hned dva jedinečné doklady doby, navíc vzájemně spojené. Jeho album amicorum je typickou ukázkou tohoto druhu knížek, současně je však zárodkem jeho nejvýznamnějšího díla *Viridarium Chymicum*, které je charakteristickou ukázkou knih emblémů, navíc výjimečnou právě tématem, alchymii. Jako kniha emblémů splňuje základní podmínky tohoto žánru, v němž je vždy přítomno motto vztahující se k obrázku, který je komentován epigramem.

V závěru předmluvy se Stolcius obrací k „dobrosrdečnému čtenáři“, aby se těšil obrázky v knize a šťastně se procházel „naší potěšující zahrádkou“. K rytinám je uvedeno, že „náležejí vysoce učenému panu Michaelu Maierovi, filosofovi a doktoru medicíny, částečně ale panu Johanni Danielu Myliovi, proslulému chymikovi, kteréžto [obrázky] od nich obou mám“.

„Toto je Stolciova srdečná upomínka na přítele a učitele alchymie a medicíny Michala Maiera, který mladého studenta Stolcia, zaštilil svým jménem a otevřel mu tak dveře nejen do světa alchymie a učenců ale i královských evropských dvorů.“

Předmluva latinského vydání končí verši v češtině, které naznačují, že Stolcius původně asi opravdu putoval za vzděláním, ale další vývoj v Čechách ho nejspíš odradil od návratu. Připomínáme, že byl pravděpodobně protestantské konfese:

K českému čtenáři.

Nediv se tomu, čtenáři milý,
že se Tobě zde nic neudílí.
Věci vzácnější jistě uhledáš,
když se navrátím, to skutkem shledáš.
Protož od Boha štěstí mi vinšuj,
by byl rychlejší do Čech příchod můj.
Tvůj upřímný a věrný krajan.

Viridarium Chymicum se stalo úspěšným dílem, takže v jeho stínu zůstala další kniha emblémů – *Hortulus Hermeticus*, dokonce se někdy objevovaly zmínky, že jde ve skutečnosti o jedno dílo. Okolnosti vzniku této druhé knihy jsou poněkud složitější; na počátku bylo dílo Johanna Daniela Mylia *Opus Medico Chymicum – Basilica Philosophia*, které začal roku 1618 vydávat Stolciův přítel Jennis. Ve třetím oddílu tohoto spisu je 160 emblémů, celkem v deseti blocích po šestnácti, tedy v jednom bloku jsou čtyři řádky a čtyři sloupce. Jsou to malé rytiny, čtverečky o straně přibližně 2,5 cm, jednotné úpravy: uprostřed je symbolický obrázek obklopený mezikružím, v němž je latinský text, který doplňuje rytinu na způsob renesančních impres.

Na začátku knihy je dedikace Marcusi Conradu von Rechlingen, radovi vévody württemberského, a Philippu Hainhoferovi, jednomu z rádců vévody pomohanského, jimž oběma Stolcius děkuje. Prvnímu za pohostinství v jeho vlastním domě a také za to, že mu učinil cestu do Itálie snazší, druhému za učené debaty a za přístup ke knihovně, jakou prý na svých cestách nikdy neviděl. V závěru předmluvy pro čtenáře Stolcius píše:

„Čas života mého, nevím proč, zdá se být více hrám než práci nakloněn. Vskutku a doopravdy, jestliže tě tyto moje mladické hry potěšily, přičiním se po těchto svátečních dnech, abych vynaložil úsilí a obšťastnil tě nikoli takovou prázdnou podívanou, ale hlubšími tajemstvími našeho Apolla. Sbohem.“ Tato formulace jakoby naznačovala, že Stolcius sám nepokládal toto dílo za významné, spíš ho hodnotil jako hříčku, a současně je zde náznak toho, že snad uvažoval o dalším, hlubším spisu. To už se podle všeho neuskutečnilo; žádný další Stolciův spis zatím nebyl nalezen, takže zůstal jen *Hortulus* jako další kniha emblémů, v níž autor děkuje panu **Lucasi Jennisovi**, „mému nejdražšímu příteli“. Následuje anagram „LUCAS JENNISIUS IN SINU LUCIS EAS“.

Hortulus se skutečně poměrně výrazně liší od *Viridaria* už tím, že všechny emblémy jsou věnovány osobám, různým učencům, kteří jsou někdy nazýváni filosofové a občas jimi skutečně byli, případně alchymistům, přičemž v řadě případů jde o fiktivní postavy. Navíc epigramy vesměs nemají zřetelnou souvislost s obrázkem, což je sice místy také ve *Viridariu*, ale zdaleka ne tak často. Navíc jsou tyto epigramy napsány dost nesrozumitelným způsobem plným narázek, které mnohdy nelze spolehlivě interpretovat. Na *Hortulus* je tedy nutno pohlížet z tohoto hlediska.

Knihy *Hortulus Hermeticus* je sice knihou emblémů, což ji činí významnější, ale nejspíše to byla opravdu hříčka, k níž se Stolcius v předmluvě hlásí. Bohužel neznáme důvod, proč už se slibovaným hlubším tajemstvím nevěnoval.

Doba třicetileté války, v níž žil, nebyla příliš nakloněna učenému bádání, takže lze shrnout, že dědictvím vzdělanosti, která vládla v rudolfínské době ve střední Evropě, zůstává především Stolciůvo *Viridarium Chymicum*.

Zdroj:

Vladimír Karpenko, Alchymie a Rudolf II, Artefactum, Praha 2011.

THEOFANUS ABBA

Bezesporu nejvýznamnějším alchymistou žijícím v novověku v Kutné Hoře byl **Theofanus Abba**, vlastním jménem **Josef Louda** (14. 12. 1901 Hodky – 22. 12. 1975 Terezín). Tento hermetický filosof získal své podivuhodné znalosti alchymie a symbolismu mezi lety 1925–1928 ve Francii. Byl přijat mezi martinisty a rosekruciány do lože Isis, založené již roku 1899 francouzským mistrem alchymie Francoisem Jollivet-Castelotem.

Znalosti získané ve Francii poté přenesl do Čech, kde roku 1928, ve svých 27 letech, podle svých slov dosáhl úspěchu v realizaci Velkého díla alchymie, když poprvé obdržel dar Boží a zhotovil Kámen mudrců na bílo, transmutující kovy do podoby stříbra. Jeho účinnost také prakticky vyzkoušel. Takto získané stříbro později věnoval svým žákům.

Theofanus Abba je autorem čtyř významných knih a také návrhu tarotové hry, kterou výtvarně zpracovali Martin Stejskal a Michal Stránský. Jeho hlavní literární dílo se jmenuje *Z odkazu proroků a skládá se z částí Transmutace fysická (1930), Výklad zjevení Jana Theologa (1939) a Dopisy Paracelsovi (vydáno posmrtně 2011 a 2019). Soubor autorových drobných prací byl publikován pod názvem Corpus Hermeticum Theofani (2017). Celé dílo uzavírá a korunuje Alchymický tarot Theofana Abby, vydaný v černobílé verzi roku 1974 a v úplné barevné verzi roku 2018.*

Theofanus Abba v Kutné Hoře žil a také tvořil po druhé světové válce. V roce 1964 zde dokončil předposlední verzi své nejdůležitější knihy Dopisy Paracelsovi, jednoho z nejkrásnějších děl české iniciační literatury. Autor byl k magické atmosféře Kutné Hory velmi vnímavý; sám ve svém díle popisuje, že se zde setkal „s duchem tohoto města“. Nechceme rušit zážitek, který nabízí tento genius loci. Proto nabízíme snímek z autorova originálu, jenž tuto příhodu popisuje v bodu 11.

Každému čtenáři alchymických textů se přímo vnucuje otázka, jestli alchymie popisuje skutečný, nebo neskutečný svět. Jsou popisované transmutace faktem? Odpovědi různých lidí se liší.

Skutečný je však vnitřní svět alchymistů, pracujících na vnitřní proměně – přinejmenším z člověka obyčejného na člověka moudrého. Theofanus Abba měl kromě tohoto základního cíle ještě jeden specifický úkol, který pregnantně vyjádřil jeden z jeho žáků: „Rozmnožit vzácné semeno Umění, které se věky neztratilo.“ A učinil tak laskavě. Díky němu byla alchymie znovu velmi přitažlivá. Autor nám otevřel bohatství textů a obrazů staré alchymie vlídně jako otec, který se snaží provést své syny ornamentální, ale nepřehlednou zahradou do kdysi uzavřeného královského paláce.

Třeba i paláce kutnohorského.

VLADISLAV ZADROBÍLEK

*Genius loci, duch místa působí na všechny vnímavé duše. Nikdy není ve službách jediného člověka. Právě naopak; jako světlo, tak i on neustále přitahuje všechny milovníky toho, co je jasné. „A Světlo rovná se Umění a Umění se rovná Alchymie!“ Tuto definici by nepochybně potvrdil poslední z velkých českých alchymistů, **D. Ž. Bor, vlastním jménem Vladislav Zadrobílek** (14. 11. 1932 Stodůlky – 11. 12. 2010 Praha).*

V Kutné Hoře sám nikdy nežil, ale byla důležitou částí jeho vlastního vesmíru, „stříbrným městem rudných žil a zlatým městem alchymistů“, o kterém rád mluvil.

Vladislav Zadrobílek věnoval prakticky celou druhou polovinu svého života šíření tajných věd, hermetismu a zvláště alchymie. Dodejme, že to činil v době, kdy taková činnost byla zakázaná. Celkem vydal 34 různých samizdatů, mezi nimi 25 alchymicko-hermetických pojednání, z velké části překladů starých spisů z původních jazyků. Hodnotné texty doprovázely stovky ilustrací a především i jeho krásné typografie. V tehdejších podmínkách něco nevídaného. Ne nadarmo mu jeho přátelé přezdívali „Hermes Bohemicus“ nebo „Otec filosofů“, což je jinak čestný titul zakladatele hermetické filosofie, legendárního Herma Trismegista.

*Od roku 1990 mohl Vladislav Zadrobílek šířit alchymické texty také veřejně a tuto příležitost bohatě využil. Ve svém nakladatelství **Trigon** vydal více než 150 titulů, mimo jiné monumentální třináctidílnou Knižnici Logosu, obsahující překlady hlavních textů starých i nových alchymistů.*

Myslím, že není nadnesené dodat, že ono „vzácné semeno Umění“, které Theofanus Abba rozmnožil, později Vladislav Zadrobílek zasel a dopřál mu čas, aby uzrálo. Vydané texty svým přátelům doprovázel hutnými komentáři, ze kterých se nakonec zrodil svět toho vůbec nejnovějšího českého hermetismu.

Vladislav Zadrobílek byl milovníkem dobrého Umění a dobrého Slova. A jako člověk duchovně bohatý také neváhal své dobré slovo za druhé ztratit. A ztratil ho i za Kutnou Horu. V roce 2000 plánoval a připravoval v Kutného Hoře alchymicko-spagyrický seminář na zámku Roztěž. O rok později, v roce 2001, byl přítomen u podpisu dokumentu, ustavujícího Muzeum alchymie v Kutné Hoře a byl i u jeho otevření v roce 2002.

Vzpomíná na tu chvíli takto: „ 25. 6. 2001. S dcerou Karolínou od rána v Kutné Hoře... Potom jedeme na zámek Roztěž, kde probíhá setkání alchymistů a spagyriků z různých zemí světa. Po téměř dvou letech se opět setkávám s Josefem Weberem a především s líbezným Manfredem Juniem, který v průběhu čtyř dnů demonstruje s laborantem Siegfriedem F. přípravu léků podle tradičních předpisů indické alchymie. Jde především o spojení organických látek a kovů. V šest večer jsme se všichni v

Kutné Hoře zúčastnili podepsání dokumentu, jímž se město zavazuje po všech stránkách podpořit vznik alchymistického muzea; podepsal ji starosta města, jeho náměstek, ředitel zámku Kačina a Michal Pober.“ D. Ž. Bor, Poslední Časobraní, Trigon, 2012. Dá se tedy říci, že je zde v Kutné Hoře doma, jako malíř, jako knihař, jako spisovatel, a především jako alchymista, usilující o věčnou proměnu obyčejného člověka v člověka se zlatým srdcem.

Jeho slovy:

Hanba těm, kdo se stydí za svátost sebeobnovení!

Soucít s těmi, kdo si je nemohou dopřávat.

A požehnání všem mým spolustolovníkům.

Vladislav Zadrobílek usiloval o to, „aby hermetická literatura nepřestala mluvit česky“. Na jakémkoli místě, tedy tam, kde je jí zrovna zapotřebí. Třeba i u Vás.

Označení místnosti

207 MÍSTNOST Laboratoř /10/

N-207-10-1 Projekce

Film

Athanol

Stručný popis děje a prostředí: živý oheň v athanoru a chemický děj v retortě.

Charakteristika postav a prvků: oheň vyplňující celá kamna.

Žánrové pojetí: atmosféra, genius loci.

Formát: animovaný film/efekt promítaný na reálný objekt, barevný, zvukový.

Předpokládaná délka 3x1 minuta.

3 animace:

1. Oheň v athanoru
2. Materie v retortě
3. Obláček na stropě

Zařízení: projektory v objektu kamen, projektor na stěně promítá na strop.

Ukázka alchymistických procesů. V kamnech, v ocelovém válci, jsou dvířka, když je návštěvník otevře vidí plameny a oheň v kamnech a uslyší zesílený zvuk ohně. Při zavřených dvířkách je v okolí kamen zvuk ohně slabší. Kromě toho jsou v kamnech zasklené malinké průzory-okénka a jeden obdélník bez dvířek, ve kterých je pořád vidět hořící oheň. Nahoře na válci je retorta, do její kulové části se promítá nikoli oheň, ale spíše mísíce se do kruhu ohňová matérie. Kamna se prohlížejí ze všech stran /Všechny přístroje uvnitř v kamnech/. Zvuk ohně cíleně jen u kamen. Běží nepřetržitě bez ovládání návštěvníkem. Pod strop se sporadicky promítne obláček černého kouře při otevření dvířek. Má dokonale imitovat iluzi ohně, ale hlavně v kouli převalující se matérie. Běží ve smyčce.

Zvuk v laboratoři. /součást athanoru/

Stručný popis děje a prostředí: zvuk/ruchy.

Charakteristika postav a prvků: zvuky chemických procesů.

Žánrové pojetí: atmosféra, genius loci, fiktivní dokument.

Formát: zvukový doprovod.

Předpokládaná délka: 2 minuty.

Zařízení: přehrávač, reproduktory na stropě.

Při pohybu po místnosti je jedno místo, kde jsou zvuky cílené úzce směřované. Běží nepřetržitě bez ovládání návštěvníkem. Jsou to zvuky alchymistické laboratoře, bublání, syčení, cinkání, nerozeznatelné mluvení, šumění, která je vypořádána na zdi v malbě. Běží ve smyčce.

Označení místnosti

306 MÍSTNOST Předsálí oratoře /12/

N-306-12-1 Projekce

Film

Klenba

Stručný popis děje a prostředí: oživé symboly, prostředí autentické.

Charakteristika postav a prvků: písmo, symboly.

Žánrové pojetí: atmosféra, genius loci, fiktivní dokument.

Formát: animovaný film, barevný, zvukový.

Předpokládaná délka: 2 minuty.

Zařízení: Projektor na stropě, promítá na stěnu.

Na stěnu se promítají barevné geometrické obrazce – jednotlivé obrazce z klenby, celá růžice klenby, pak středový květ, pak obvodové tvary atd., vzdáleně by připomínalo krasohled, ale je to rozbor tvaru klenby s jeho významy, významy se tam objevují, pod tvary vyskakuje jejich jméno a zase mizí, po celé stěně, různě na přesáčku se jakoby hemží, ale je postřehnutelný tvar i text. Bez ovládání návštěvníkem, běží ve smyčce. Audio představuje slabý zvuk, současná nahrávka v dobové interpretaci renesanční a barokní hudby. Skladby použít fugy dle not z knihy Atalanta fugiens Michala Mayera. Jde o představení alchymistických symbolů a jejich významu, jejich množství a nekonečnosti. Běží ve smyčce.

N-306-12-2 Projekce

Film

Slide show – infokiosek. Duchovní alchymie. Strop.

Stručný popis děje a prostředí: archivní sada dokumentů a informací.

Charakteristika postav a prvků: řada rovnocenných dokumentů řazených chronologicky nebo tematicky.

Žánrové pojetí: dokument, animovaný dokument, naučný.

Formát: slide-show, statické obrázky a filmová vsuvka, provedení barevné a černobílé, zvukové.

Předpokládaná délka: dohromady pro dva filmy cca 4 minuty.

Zařízení: Dotykový displej na stěně.

Jde o prohlížení archivu, většího množství informací, tedy je vhodné mít na dotykové obrazovce na výběr více oddílů - 2. Na začátku si jeden ze 2 oddílů vybrat a listovat, zvětší se na celou obrazovku, funguje jako infokiosek s archivem informací k prohlížení. S možností si spustit zde uložené slide show, místo přemítání fotek-stránek po jedné. Jednotlivé oddíly, úseky lze po spuštění zvětšit na celou obrazovku, až by skončil tak by se vrátily oddíly na výběr. Jde o interaktivní a poutavé, hravé, třeba i mírně kvízové představení textových statí. V zájmu poutavosti doplnění o několik dobových obrázků, vyprávění pomocí současných ilustrací tématu, jak konkrétních, tak i abstraktních. Grafické obrazové zpracování textu. Statické slide-show by přecházelo a prolínalo se s filmem, krátkou

vsuvkou geometrického abstraktního rázu. Jde o to, aby divák nečetl dlouhou stať, ale přesto ji přečetl v hravé formě a načerpal stejné informace, jako při čtení. Se zvukem, film se zvukem.

Infokiosek - témata:

- DUCHOVNÍ A SPIRITUÁLNÍ ALCHEMIE
- STROP / KLENBA TJ. NEBESA /ORATOŘE V SANKTURINOVSKÉM DOMĚ

DUCHOVNÍ A SPIRITUÁLNÍ ALCHEMIE Smysl a náplň celého předsálí oratoře je příprava a „duchovní očista“, tedy uvědomění a zapojení člověka – návštěvníka do řádu kosmu a Božství. Tato očista, tj. „sjednocení duchovního a tělesného aspektu člověka“, je nutná, než vstoupí pod klenbu, tedy pod NEBESA své „duchovní pracovny“, kde se může oddávat svým duchovním cvičením, četbě a meditacím. Aby pak mohl lépe odhalit „Božská tajemství“, tj. například tajemství výroby kamene mudrců, elixír dlouhého života atd. Aspekty duchovní či spirituální alchymie vychází z ideje, že vše je živé. Tedy i kovy, rudy, rostliny a minerály atd. A že vše bylo a je řízeno prvotní příčinou tedy Bohem (božím jménem). Tradičním představitelem této koncepce fyzické ale i duchovní alchymie je lékař, paracelsián a alchymista a theosof Heinrich Khunráth (1560 – 1605). V jeho díle „Divadlo věčné Moudrosti“ nalézáme dobovou kruhovou rytinu, právě onu „oratoř“ spojenou s alchymistickou dílnou (Obr.1). Na obraze vidíme samotného Khunráta, jak modlí a kontempluje „Boží tajemství přírody“ ve své oratoři, zde jako Mojžíšův svatostánek. Tradiční koncepcí této duchovní alchymie je, že se alchymista obrací při své práci na tři zdroje, jež dostal darem od Boha. Tři božské „symbolické“ knihy, v nichž se učí číst, jedna kniha pak doplňuje a vykládá či komentuje druhou. 1) Bible (Božská kniha), často osobitá a imaginativní interpretace jednotlivých knih písma. Genesis, Ezechiel, Zjevení Sv. Jana, Knihy Moudrosti atd. 2) Kniha přírody. Charaktery a znaky „signatury“ všech stvořených věcí. 3) Kniha, jíž je sám člověk. Toto propojení laboratoře s oratoří (v jednom domě) vycházející z hesla řádu Sv. Benedikta „Ora et labora“ (Modli se a pracuj), musel vyznávat i majitel a zhotovitel svých „soukromých nebes“ klenby kaple či oratoře v Sankturinovském domě. Na zhotovení jistě vynaložil nemalé peníze. Robert Fludd, *Utrusique Cosmi Maioriscilicet et Minorismetaphysica, physicaatquetechnica Historia, Tomus Primus, Oppenheimii 1617*. Rytina – Duše Světa. Obraz ukazuje vztahy mezi Bohem a člověkem (opicí přírody) A jejich jasných vztahů, přes Duši světa. Johann Daniel Mylius, *Opus medico-chymicum, Francofurti 1618* Obraz ukazuje vztahy duchovní alchymie. Geneze, kovů – značky planet, živlů dále dalších sloučenin. alchym, značky...

STROP / KLENBA TJ. NEBESA /ORATOŘE V SANKTURINOVSKÉM DOMĚ Gotická klenba ve 2. patře věže je unikátní zachovaný architektonický prvek a je stále předmětem zkoumání a teorií z hlediska stavebního, symbolického, historického, uměnovědného. Zde je text o teorii symbolické geometrie Michaela Stránského a text o autorství klenby Jiřího Mrázka: Michael Stránský : „Nebeská růže a mistři gotických katedrál“ Symbolismus stropu v Sankturinovském domě Základním tvarem stropu je osmicípá hvězda neboli růžice – růže (rozeta). Symbol růže (rozety) ale i lilie je od nejstarších starozákonních dob pevně spojen s Boží moudrostí a milostí a Pannou Marií. Jak například můžeme číst v Písni písni 2,1: Já jsem růže Sáranská, a lilium při dolínách. Tato řeč symbolů a geometrických tvarů rozety na stropu v Sankturinovském domě nám přes propast času ukazuje nejen na dávné kamenické umění a schopnosti, ale i na tajemství stavitelů. Ano, jsou to „mistři gotických katedrál“, tj. stavební a kamenické cechy, které šíří svůj um a poznání od poloviny 12 stol. po celé tehdejší Evropě. Ani v zemích koruny České, a i měste Kutné Hoře tomu nebylo jinak, zde stavějí například od roku 1388 do roku 1558 pětilodní gotickou katedrálu Sv. Barbory.

Vznik výzdoby věže kladou historici někam kolem roku 1491, kdy se z dochovaných historických pramenů dovídáme, že objekt získal pan Beneš z Trmice, jistý zlatník a vysoký mincovní úředník, jehož erb je pak umístěn v ústředí klenby. Kdo ale opravdu byl pan Beneš z Trmice? Pouhý zlatník a úředník? Je to vlastně celé velké tajemství. Co se ale už z historie jen tak nedovíme, je, jaká byla jeho motivace k takové soukromé výzdobě své věže? Kdo byl doopravdy onen „tajemný“ majitel domu, že si mohl dovolit sám organizovat a financovat tuto velmi drahou a barevnou a jedinečnou „sakrální výzdobu“? Nebyla to v době svého vzniku jen otázka ceny, jak by se nám mohlo dnes zdát, ale i postavení ve společnosti. Nic podobného v „soukromém domě“ se v prostoru jagellonských Čech a snad ani Evropy nikde nenachází. I bohaté knížecí rody by mohly tuto sakrální výzdobu panu Beneši z Trmice závidět. Je tu vlastně více otázek než odpovědí. V té době nebylo úplně běžné, aby kamenický mistr a jeho huť použila „posvátnou či sakrální geometrii“ určenou primárně pro církevní stavby na „soukromý strop“ nám už známého úředníka. Autorem klenby je historiky uváděn kamenický mistr ze Zhořelce. Briccius Gauske ze Zhořelce, či lépe řečeno jeho kamenická huť, staví a tvoří v Kutné Hoře mezi lety 1490–1493 výzdobu kamenného domu či kamenné kašny. Tato kamenická huť musela spolupracovat s cechem a stavební hutí (lóží) stavitelů gotických katedrál. Jinak by to ani prakticky nebylo možné. Kamenická huť nese často historicky jméno jeho hlavního mistra a architekta. Tak jako by snad dnes nikoho nenapadlo, že Petr Parlér či Matyáš z Arrasu by sami postavili Katedrálu sv. Víta atd., ani mistr Briccius Gauske nemohl tyto kamenické práce dělat sám. Měl na to své zkušené spolupracovníky, svoji kamenickou huť. Cechy kameníků byly v této době nadnárodní společnosti se svojí jasnou hierarchií, uční; tovaryši i mistři tohoto řemesla putovali po celé Evropě na svých studiích. Kamenictví bylo tajemné a tajné řemeslo děděné často z otce na syna, z generace na generaci. Bylo plné nejen matematiky, zručnosti ale i symboliky. Zde se pak tyto odkazy předávaly členům cechu pod podmínkou mlčení, slibů a zkoušek znalosti stavební technologie. I znalosti „posvátné“ geometrie a architektury, a i tak důležité „posvátné“ matematiky, jež je při jejich řemesle nutná a potřebná. Nestačilo jen vědět, jak stavbu navrhout, tj. nakreslit a narýsovat, správně vše spočítat a postavit a realizovat, ale hlavně i co má být zjevným i skrytým „biblickým“ smyslem celé církevní či sakrální stavby. Tak se i u mistra cechu kamenického předpokládá dokonalá znalost knih sv. písma, tedy bible, knihy knih. Často měli mistři a vedoucí cechů i různá kněžská svěcení. A měli své pevné zastoupení a kontakty ve vládnoucích a církevních kruzích tehdejšího světa. Odkud přicházeli jejich zakázky, a hlavně financování sakrálních staveb, kostelů, katedrál atd. Je třeba si také pro úplnost uvědomit, že většina tehdejší populace byla negramotná. Proto se v katedrálách a sakrálních stavbách na stěny často kreslila barevně „Bible chudých“ (Biblia pauperum) neboli středověký komiks, aby se i prostý lid mohl seznámit s biblickými příběhy. Další možností, jak biblické děje a zbožnost majitele objektu ukázat „veřejnosti“, bylo právě umění kamenické výzdoby nebo skrze tvary posvátné geometrie. Této možnosti využil i mistr Briccius Gauske při výzdobě Kamenného i Sankturinovského domu v Kutné Hoře. obrázek Biblická symbolika výzdoby na kamenném domě v Kutné Hoře.

Toto vše bylo třeba říci, abychom pochopili hlubší kontext výzdoby a geometrie stropu v Sankturinovském domě, s přímou vazbou s rosetami gotických katedrál. obrázek V gotických katedrálách jsou kruhové rozety většinou umístěné v chrámových lodích na západní části. Často je to místo vstupu do katedrály. Hlavní oltář je vždy směřován na východ a lomená okna jsou úzká a paprskovitá. Oltář na východě symbolizuje „Aktivní Božské síly“ Světlo a Oheň. Na jeho opačné straně, tj. západě, je roseta (růžice), symbol „Nebeské hierarchie a elementu Vody“, zobrazený aspekt projevení „Božské moudrosti a milosti ve světě“. Symboliku stropu lze číst více způsoby. My se

zastavíme u interpretace těch hlavních tří. I. V prvním základním symbolickém čtení růžice či rozety ve 2 NP je, že to jsou symbolická „Nebesa“, která má návštěvník místnosti nad svojí hlavou. A dodnes září nádhernými barvami polychromie. Růže je i hlavní symbol Panny Marie, zvané od nejstarších dob „Regina Coeli“, královna nebes. A odkazuje nám jasně na „nebeskou“ hierarchii. Není náhodou, že barvená polychromie na stropě pod růžicí, kromě středu, je nebeská modř. Pro názornost se podíváme na zobrazení nebeské sféry podle katalánského rukopisu ze 14 století. (Matfré Ermengau of Béziers, Breviari d'Amor). Na připojeném obraze je dobře vidět kolmý „průřez nebem“, ve středu obrazu je země a pak čtyři živly. Následuje sedm planetárních sfér čili nebes: Luna, Merkur, Venuše, Slunce, Mars, Jupiter, Saturn a celek uzavírá osmá sféra stálic, tedy hvězd.

Za osmou sférou stálic jsou už jen andělé a božské světy označené jako devátá sféra. obrázek Pokud bychom ale chtěli tuto nebeskou symboliku devíti sfér či devíti andělských chórů umístit do geometrického tvaru kruhu, udělali bychom to jako autor naší rozety. Tedy jeden střed a osm okvětních lístků kolem něho. • Od středu naší růžice, tj., prvního bodu, jenž značí devátou božskou a neviditelnou sféru – počátek „Prvního pohybu - Primum Mobile“, z ní do celého kruhu či prostoru nebes vyzařují paprsky božského slunce a tvoří tak celý náš známý svět. • Dále následuje 8 sfér. Osm lístků na stropě tedy představuje sedm planetárních nebes, tj. Lunu, Merkur, Venuši, Slunce, Mars, Jupiter, Saturn a nebe stálic. Tedy viditelného a projeveného světa. Ona osmá sféra hvězd tvoří symbolický přechod mezi světy. Mezi světem Ducha a Hmoty. obrázek II. Dalším, detailnějším rozbořením symboliky na růžici se můžeme dostat k meditační a duchovní praxi čili motivaci našeho „tajemného pana Beneše z Trmice“. Tyto vztahy nám pomůže odhalit dobová připojená rytina velkého zasvěcence a vědce R. Fludda (1574–1637), vidíme zde už nám dobře známých 7 nebeských (sfér), pak naše číslo 8 představuje osmou sféru stálic oddělující říši světa hmotného a viditelného od říše světů duchovních a neviditelných. Vidíme zde ale jednu důležitou a tajuplnou věc, postavu ženy. Tato tajuplná žena je „Duše Světa – Anima Mundi“. To ona je tajuplným spojením čili mostem mezi Bohem (Božím jménem v mraku) a člověkem (postava opice). Ona duše světa je totožná s Božskou moudrostí (3. tarotová karta) ale i Božskou spravedlností (8. tarotová karta). Aspekt spravedlnosti, tj. Božské pravdy, je zde vyjádřen i číslem 24, jak poznáme vzápětí. Často se Duši světa v kruzích zasvěcenců říká i „Dcera světla“ či „Matka alchymie“. Její pomoc a inspirace je při úspěšné duchovní praxi i při velkém díle alchymie naprosto nezbytná. Nelze ji dobýt vůlí ale jen modlitbou a srdečnou pokorou. Takto ji například viděl novodobý kutnohorský alchymista Theofanus Abba (14. 12. 1901 – 22. 12. 1975), který ji ztvárnil jako Císařovnu ve svém Alchymickém Tarotu. 1 To o ní se zpívá v písni písni „Já jsem růže Sáronská a lilium při dolínách.“ obrázek V symbolice stropu, můžeme opravdu říci „stropu oratoře“, je naznačena cesta k Božství. Jde o tradiční mystickou cestu zvanou hebrejsky Ma'ase Merkava² (Dílo Vozu), dílo duchovního a aktivního spojení s Božstvím (Sjednocení). Tedy v praxi strop oratoře sloužil jako pomocný ladič pro spojení a sjednocení s Božstvím, tj. Božskou Moudrostí, a Nebesy. Při dalším symbolickém čtení růžice je třeba zalistovat v Apokalypse Sv. Jana. obrázek 1 Více může zvědavý čtenář najít v knize, Theofanus Abba, Dopisy Paracelsovi, str. 49 – 63. Vondář, 2011. 2 Ezechielova vize 1: 4 – 26 3 Více může zvědavý čtenář najít v knize, Theofanus Abba, Dopisy Paracelsovi, str. 411 – 448. Vondář, 2011. Střed stropu, kde je Erb, je symbolické božské „rudé slunce“ zakryté erbem rodu „tajemného pana Beneše z Trmice“, ze kterého nám vychází 24 zlatých paprsků. To znamená, že v každém z 8 lístků jsou tři paprsky. Osmička je číslem spravedlnosti a řádu světa, násobená božskou trojicí ukazuje na symboliku čísla 24. Symbolika čísla 24 je v Bibli dobře odhadnutelná, jde o Apokalypsu sv. Jana, kde se před trůnem Božím ukazuje 24 starců, trůnů u Boha (24 spravedlivých). Zjevení Janovo: 4, 4 – 11 bělostným rouchem, na hlavách koruny ze zlata. 5 Od

trůnu šlehalý blesky a dunělo hromobití; před trůnem hořelo sedm světél – to je sedmero duchů Božích; 6 a před trůnem moře jiskřící jako křišťál a uprostřed kolem trůnu čtyři živé bytosti plné očí zředu i zezadu: 7 První podobná lvu, druhá býku, třetí měla tvář člověka, čtvrtá byla podobná letícímu orlu. 8 Všechny čtyři bytosti jedna jako druhá měly po šesti křídlech a plno očí hledících ven i dovnitř. A bez ustání dnem i nocí volají: „Svatý, svatý, svatý Hospodin, Bůh všemohoucí, ten, který byl a který jest a který přichází.“ 9 A kdykoli ty bytosti vzdají čest, slávu a díky tomu, který sedí na trůnu a je živ na věky věků, 10 padá těch čtyřia dvacet starců na kolena před tím, který sedí na trůnu, a klanějí se tomu, který je živ na věky věků; pak položí své koruny před trůnem se slovy: 11 „Jsi hoden, Pane a Bože náš, přijmout slávu, čest i moc, neboť ty jsi stvořil všechno a tvou vůlí všechno povstalo a jest.“ Číslo posvátné geometrie, posvátné neboť vychází ze svatého písma (Božího Jména), ukazují v prvním plánu na velkou zbožnost našeho „tajemného pana Beneše z Trmice“ i odkaz na Zjevení sv. Jana a vize posledního soudu. Zde se zjevuje 24 aspektů Božské spravedlnosti, 24 spravedlivých „starců“, kteří stojí a modlí se před Božím trůnem. Neboť i samotné číslo 8 je dle výkladu posvátné geometrie, jenž je součástí výkladu a interpretace starého zákona číslem spravedlnosti a číslo rovnováhy či nebeské harmonie, kabalistické Sefiry Hod, vyjadřující stvořitelskou rovnováhu a symbolizuje i světlo samotné, řád a hierarchii. I. Posledním a trochu odvážným čtením symboliky stropu je pohled čistě alchymický. Dle této teorie či legendy ukazuje jak barevná symbolika, tak geometrie stropu na alchymistický tajný klíč „tajemného pana Beneše z Trmice“, na jeho cestu k velkému dílu, k rudému kameni mudrců, jenž umožňuje transmutovat nečisté kovy ve zlato. Pokusíme se poodhalit první část tohoto výkladu a doložit jej symboly z alchymistických rukopisů. Zbytek už je na každém z nás... Nápadným alchymistickým symbolem je ono pověstné „rudé slunce“ ve středu obrazce, jež nacházíme ve dvou podobách ve známém díle Splendor Solis, neboli Sluneční záře, z roku (1582). Ono tajuplné Slunce – světlo okolo sebe, tvoří či rodí pověstné rudé „jitřní červánky“ (Aurora), jak by řekl autor alchymického spisu Aurora Consurgens, sv. Tomáš Akvinský, které se tajuplně a nenápadně schovávají pod zelení výzdoby stropní vegetace. obrázek Kámen Mudrců Černé slunce a jitřní záře Slunce coby hlavní symbol či patron celého díla alchymie i samotného středu celé naší růžice odkazuje na tajuplnou „sluneční praxi“ alchymistického díla. Podobná symbolika se nám ukazuje i ve spise BUCH DER HEILIGEN DREIFALTIGKEIT z roku 1430. Je zde ukázáno sedm fází velkého díla alchymie označující se krycími jmény podle sedmera planet. To, že je slunce uprostřed i na obvodu kruhu, není náhoda. Zlaté slunce v modrém poli (modré pole bylo i na růžici) ukazuje na tajnou prvotní materii alchymistů, jak můžeme vidět i na frontispisu už citovaného rukopisu Splendor Solis z roku 1572.

obrázek BUCH DER HEILIGEN DREIFALTIGKEIT SPLENDOR SOLIS obrázek Náš sluneční či alchymistický výklad symboliky stropu bych uzavřel velmi tradičně a obrazně. Pomůže a poradí mi s tím opět kutnohorský alchymista Theofanus Abba (14. 12. 1901–22. 12. 1975). Symbolickou podobou jeho vlastního „kamene mudrců“ je opět devatenáctá tarotová karta, nazvaná tak prostě: Slunce. 3 „Dar vám předkládám, jej abyste ve skryši srdce svého nejlépe zatajili!“ (Laurentius Ventura: O způsobu přistrojení kamene filosofického, 1585) obrázek Jiří Mrázek o autorství klenby: „Není známo, jak se nejstarší objekt na parcele architektonicky vyvíjel během 14. století a v jakém stavu přečkal dvojí vyplenění Kutné Hory za husitských válek. V roce 1481 objekt zakoupil zlatník Beneš z Trničí, který obdobně jako další kutnohorští patriciové ukládal svoje zisky do nemovitostí. V devadesátých letech 15. století mu patřila už celá fronta domů s čp. 378 a 379 a další, rozestě po městě. Držitelem svého nejvýstavnějšího paláce byl zlatník Beneš plných 22 let a za tu dobu jej přestavěl do nevídané honosnosti, z níž však dnes můžeme obdivovat jen věž, ukrývající ve svém třetím podlaží pozdně

gotický evropský klenot. Tím je klenba, kterou na mělkém líci pokrývá síť „kroužených“ žeber s výplněmi smotků nesmírně bujného vegetativního dekoru. Progresivní je tu celkový tvar klenby, který připomíná tzv. českou placku, oblíbenou až v architektuře baroka. Ani konstrukce klenby není typicky gotická, tvoří ji pravděpodobně kamenné dílce skládané po vodorovných vrstevnicích až do vrcholu. Vznik klenby určuje v jejím středu erb, který zlatník Beneš získal v roce 1492. Mimořádně kvalitní projev kamenické práce ve věžní komnatě doplňuje fragment nástěnné malby, bohužel dnes již velice poškozený. Přesto tu můžeme rozeznat palácovou architekturu s průhledem do krajiny, vycházející ze znalosti budování malířského prostoru na základě lineární perspektivy. Pokud jsou malba s klenbou současné, pak jde opět o velmi časný projev prolínání pozdní gotiky s renesancí v Čechách. Zatímco někteří badatelé přisuzují kamenické provedení klenby Mistrovi Bricciu Gauskemu, činnému v Kutné Hoře mezi lety 1490 až 1493 především na chrámu sv. Barbory, některé formální znaky spojují fragment malby v komnatě Sankturinovského domu s malbami v tzv. Smíškovské kapli chrámu sv. Barbory, které se připisují autorovi známému severoitalského malířství. Šlo tedy o dva umělce pracující na nejprestižnější kutnohorské zakázce své doby – chrámu sv. Barbory, ale stejně tak i na soukromé zakázce.“

Označení místnosti

501 MÍSTNOST Poustevna /16/

N-501-16-1

Zvuky, vícestranný zvukový efekt.

Zvuk v poustevně.

Stručný popis děje a prostředí: živý zvuk.

Charakteristika postav a prvků: zvuky krkavců.

Žánrové pojetí: atmosféra, genius loci, fiktivní dokument.

Formát: zvukový doprovod.

Předpokládaná délka: 2 minuty.

Stěny jsou pomalovány freskou, krajina, v níž jsou hermetické symboly, i ptáci, je nasvícené /bez projekce a bez filmu/. Iluze dokonalá zvuku letu a zpěvu-krákorání ptáků, přelety místností, krkavci skuteční. Jde o efekt odloučení v poustevně a přemítání, vyvrcholení expozice v souvislosti a protikladu minulosti k současnosti. Stále nás obklopují tajemství. Běží ve smyčce.

C- PŮDA místnosti 401/15/, 403+316/14/

Označení místnosti

401 MÍSTNOST Podkrovní prostor /15/

N-401-15-1

projekce Film. **Světlo ve skle.**

Stručný popis děje a prostředí: živé světlo.

Charakteristika postav a prvků: světlo vyplňující celou plochu.

Žánrové pojetí: atmosféra, genius loci, fiktivní dokument.

Formát: animovaný film na reálný objekt, barevný, zvukový, světelný doprovod.

Předpokládaná délka: 0,5 minuty.

Zařízení: projektor na stropním trámu svítí směrově do vitríny.

Ve 2 vitrínách vystaveno alchymistické sklo, efektním způsobem, tedy za promítání barevných obrazců iluze chemické reakce na tvar baňky projektorem z vně vitríny. Probíhá bez ovládání návštěvníkem. Jemný cílený směrový zvuk, bublání, prskání, šustění, zvuky procesů v laboratorním skle probíhajících. Běží ve smyčce.

D - PŘÍZEMÍ VĚŽE místnost 107/19/

Označení místnosti

107 MÍSTNOST Expozice historie /19/

N-107-19-1 Projekce Slide show – infokiosek: rozcestník(y) (grafické odkazy)

N-107-19-2 INFO-OBSAH Archiv - o stavební historii domu

Z rozcestníku:

1. Časosběrný materiál z poslední rekonstrukce domu (foto k selekci dodá dodavatel)
2. Informace o historii Sankturinovského domu – text a archivní fotky z rešerše SHP (podklady dodá objednatel)

Stručný popis děje a prostředí: archivní sada textů a fotografií v knize, kterými návštěvník listuje.

Charakteristika postav a prvků: řada rovnocenných dokumentů řazených chronologicky nebo tematicky.

Žánrové pojetí: dokument, naučný.

Formát: slide-show, statické obrázky, provedení barevné a černobílé, zvukové.

Předpokládané množství archivu: cca 15 míst po cca 10 fotografiích.

Zařízení: dotykový displej navodorovno.

Podklady: foto/texty dodá objednatel.

Na čtecím pultu jako kniha je obrazovka – v ní je rozcestník na dvě místa:

1. Časosběrný materiál: Na rozcestníku bude k výběru několik míst a ty budou po rozkliknutí zanimované (např. morphing, nebo prokládání fotek atp. – průběh rekonstrukce v daném místě)
2. Informace o historii Sankturinovského domu: Jde o prohlížení archivu, většího množství informací, tedy je vhodné mít na dotykové obrazovce na výběr více knih/kapitol - cca 3 až 5. Na začátku si jednu z kapitol vybrat a tou listovat, zvětší se na celou obrazovku. S možností listování ve virtuální knize, při otočení stránky se vždy začne na displeji objevovat příslušný jiný obsah odpovídající dané stránce, funguje jako infokiosek s archivem informací k prohlížení. S možností si spustit zde uložené slide show, místo přemítání fotek-stránek po jedné.

Foto, dokumenty, texty Případně zde řada popisů u fotek archivu fotografií, případně fotografie bez popisů.

Archiv **O stavební historii domu** – ze stavebně historického průzkumu D. Líbala z roku 1965.

Dějiny Sankturinovského domu. Za husitských válek město vyhořelo, tedy nejstarší doklady o něm ve formě listin pocházejí až z r. 1426. První zmínka o domě je z roku 1431. Pravděpodobně nevýstavný dům tehdy koupil hrnčíř Michal z Ronova. 1464 dům koupil bednář Jan dlouhý, zřejmě ho nákladně

přestavěl a roku 1481 prodal zlatníkovi Beneši. Beneš z Trničí byl významnou kutnohorskou osobností, královským prubířem, zlatnickým cechmistrem, správcem obecních peněz. Král Vladislav jemu i jeho bratrovi dal erb. Zakoupil i další domy ale ve finanční tísní poté dům prodal mincovnímu úředníku Kolomaru Sankturinovi z Nedvojovic. Podle zaznamenané ceny je patrné, že dům význačně stavebně zvelebil. Sankturin měl dům do své smrti roku 1540. Odtud má dům dnešní jméno. Určit předhusitskou podobu budovy je dosti obtížné, dům prošel řadou rozmanitých úprav za mnoha majitelů. Z půdorysné osnovy sklepů lze vysledovat uprostřed přibližně čtvercové jádro. Hypoteticky lze uvažovat o pozůstatku věžového domu z původní kamenné zástavby Kutné Hory v 1. třetině 14. století. Další gotické narůstání domu je nejasné, ke čtvercovému jádru byla připojena přístavba, již v předhusitském období zde ale mohly být dva samostatné objekty. Monumentální výstavba domu spadá do 2. poloviny 15. století. Podle písemných pramenů spadá do dvou období, první bylo v letech 1464–1481, druhé započalo roku 1481 za majitele Beneše z Trničí. Obě etapy nelze příliš rozeznat. Není zde mnoho architektonických detailů, ale především se ukazuje zajímavý vztah věže a domu. Zadní zeď domu vznikla nebo byla přestavěna při výstavbě věže. Ta má na všech svých 4 stranách v přízemí mohutné lomené arkády. Gotické jsou všechny sklepy, gotický organismus domu se z velké části zachoval. Většina gotických architektonických detailů patří do pozdního 15. století. Nejvýraznějším prvkem je klenba síně zřejmě z 80. let 15. století ve 2. patře věže s krouženými žebry, které jsou vyvinuty jen v reliéfu na sférické ploše české klenby sestavené z kamenných tesaných kusů. V renesanci proběhla přístavba střední zdi, stopy rozsáhlejších úprav nejsou ale na domě patrné, V baroku proběhly přestavby průčelních zdí, z té doby jsou i klenby vstupní síně a rohové místnosti. Roku 1770 dům vyhořel a byl obnoven zprvu jen jednoduchým způsobem. K velké přestavbě došlo mezi lety 1787–1793. Raně klasicistní přestavba nově řešila výškový i půdorysný rozvrh budovy, bylo zřízeno nové schodiště. Dům dostal novou fasádu, mansardovou střechu a honosný vstupní portál. Posledním významnějším stavebním zásahem bylo po požáru roku 1833 zrušení mansardové střechy a její nahrazení nynější střechou sedlovou. Od té doby nedošlo k významnější stavební činnosti. V roce 1955 a 1958 se projevil statické poruchy věže. V roce 1962 došlo k částečným opravám, v roce 1965 Městský úřad dům označil jako nejceněnější pozdně gotický měšťanský dům ve městě a jeho špatný stav vzbuzoval obavy ze zřícení. Dům přešel do majetku města. V letech 1965–1966 byl zpracován projekt na jeho statické zajištění. Se zabezpečovacími pracemi byl prováděn archeologický a stavebně historický průzkum. Způsob statického zajištění byl na tuto dobu velice rozsáhlý a razantní, byla ověřena řada technologických postupů v rozsahu nevídaném na památkovém objektu (železobetonová deska s křížovým roštem, opěrná stěna, předepjatá táhla). Nejsložitější zásahy byly provedeny ke statickému zajištění věže domu. V roce 1973 byla rozsáhlá akce oprav ukončena a dům byl určen k využití pro kulturní a společenské účely /dle D. Líbala/

Vývojové fáze domu – z rešerše J. Mrázka z roku 2018

Nejstarší dějiny objektu Stáří jádra Sankturinovského domu na úrovni sklepů sahá patrně už do počátků města, tedy na přelom 13. a 14. století. Ve sklepech objevené zbytky šachetní pece, množství strusky, dřevěného uhlí i pár kusů hutnického náčiní svědčí o aktivním provozování objektu jako metalurgického centra. Dominantou objektu byla obranná věž, mocně založená až na úrovni 7,4 metru pod terénem. To vedlo předchozí badatele k názoru, že tu prvotně stál samostatně opevněný dvorec, jehož jádrem byl výrobní objekt s hutí. Představu o podobě takového dvorce lze rámcově získat na základě srovnávacího materiálu v Evropě, např. v Itálii.

Vhodné by bylo počítačové vymodelování siluety nejstaršího objektu na této parcele s tím, že polohu šachtové pece a věže známe, dále lze předpokládat existenci dvou až tří dalších nadzemních objektů, sloužících technologickému provozu i obytným účelům. Areál musel být uzavřen hradbou s bránou. Vzhledem k schematičnosti rekonstrukce půjde pouze o hmotovou rekonstrukci bez konkretizace detailů. Pozdně gotický palác.

Není známo, jak se nejstarší objekt na parcele architektonicky vyvíjel během 14. století a v jakém stavu přečkal dvojí vyplenění Kutné Hory za husitských válek. V roce 1481 objekt zakoupil zlatník Beneš z Trničí, který obdobně jako další kutnohorští patriciové ukládal svoje zisky do nemovitostí. V devadesátých letech 15. století mu patřila už celá fronta domů s č.p. 378 a 379 a další, rozeseté po městě.

Držitelem svého nejvýstavnějšího paláce byl zlatník Beneš plných 22 let a za tu dobu jej přestavěl do nevídané honosnosti, z níž však dnes můžeme obdivovat jen věž, ukrývající ve svém třetím podlaží pozdně gotický evropský klenot. Tím je klenba, kterou na mělkém líci pokrývá síť „kroužených“ žeber s výplněmi smotků nesmírně bujného vegetativního dekoru. Progresivní je tu celkový tvar klenby, který připomíná tzv. českou placku, oblíbenou až v architektuře baroka. Ani konstrukce klenby není typicky gotická, tvoří ji pravděpodobně kamenné dílce skládané po vodorovných vrstevnicích až do vrcholu. Vznik klenby určuje v jejím středu erb, který zlatník Beneš získal v roce 1492. Mimořádně kvalitní projev kamenické práce ve věžní komnatě doplňuje fragment nástěnné malby, bohužel dnes již velice poškozený. Přesto tu můžeme rozeznat palácovou architekturu s průhledem do krajiny, vycházející ze znalosti budování malířského prostoru na základě lineární perspektivy. Pokud jsou malba s klenbou současné, pak jde opět o velmi časný projev prolínání pozdní gotiky s renesancí v Čechách. Zatímco někteří badatelé přisuzují kamenické provedení klenby Mistrovi Bricciu Gauskemu, činnému v Kutné Hoře mezi lety 1490 až 1493 především na chrámu sv. Barbory, některé formální znaky spojují fragment malby v komnatě Sankturinovského domu s malbami v tzv. Smíškovské kapli chrámu sv. Barbory, které se připisují autorovi znalému severoitalského malířství. Šlo tedy o dva umělce pracující na nejprestižnější kutnohorské zakázce své doby – chrámu sv. Barbory, ale stejně tak i na soukromé zakázce. Je však otázkou, jakou podobu však měl vlastní honosný palác zlatníka Beneše z Trničí na konci 15. století. Podle stavebně historického průzkumu D. Líbala šlo o dispozici tzv. průjezdového typu s podélným dvoutraktem. Nelze vyloučit, že dům dispozičně prorůstal do sousedního domu č.p. 378, který měl bohatý majitel též ve svém vlastnictví. V určité fázi výstavby mohla zadní věž stát samostatně, neboť v jejím přízemí se hrotité arkády otevírají na všechny čtyři strany a patrování věže a vlastního domu si dodnes neodpovídá. Hmotově nicméně muselo jít o velkolepý dvoupatrový palác s typicky strmou sedlovou střechou, uvnitř luxusně zařízený a funkční. Svědčí o tom mimo jiné nález soustavy vvislých kanálků v obvodovém zdivu věže, které v úrovni podlahy druhého patra věže přecházely do vodorovné polohy a plnily funkci vytápění. Podle E. Matějkové však na rozdíl od římského způsobu vytápění dřevem zde bylo použito zcela nového a neobvyklého zdroje, který se spaloval až ve vodorovných kanálech (patrně plyn vznikající při hutnění v peci). Hmotová rekonstrukce pozdně gotického výstavného paláce s věží, ale i schéma funkce vytápění objektu, by mohly být divácky mimořádně atraktivní.

N-107-19-3

Rozcestník (grafické odkazy):

1. Barokní proměna domu

2. Životopis věže domu
3. Záběry 360°kamery (dodá objednatel)
4. Záběry dron videa (dodá objednatel)

Projekce Film. Životopis věže a domu.

Stručný popis děje a prostředí: věž a dům v čase, geometricky, v neutrálním prostoru.

Charakteristika postav a prvků: věž, dům, detaily v jejich hmotě.

Žánrové pojetí: dokument, naučný.

Formát: animovaný film, barevný, zvukový.

Předpokládaná délka: dohromady pro dva filmy cca 3 minuty.

Zařízení: dotykový displej na stěně.

Na stěně je dotyková obrazovka, funguje jako kino, jede film ve smyčce, ale je možno zvolit ze dvou filmů a ty si pouštět. Film je náhrada „holografie“, neboli třírozměrné iluzivní promítání zářícího bílého modelu, z prázdné plochy vyroste dům do své třírozměrné podoby, lze plynulý pohyb nebo skokově, objevuje se jeho podoba v asi 5 časových obdobích, jde hlavně o růst a změny věže. V některém období bude schematictější, v některém podrobnější, dle dochovaných informací, ale i zobrazení ukazující nedostatek informací má vypovídající hodnotu. Během růstu a změn budovy se v obraze objeví asi 5 letopočtů a 5 detailních pohyblivých se schémat. Dům je bělomodře zářící, během růstu se objeví detaily interiéru barevný- klenba, detail barevný -sestavy věže z kamenných kvádrů, barevné konstrukční schéma klenby, barevné schéma systému vytápění a metalurgických pecí. Druhý film je dnešní pohled na dům kolem dokola ze vzduchu. Se zvukem, komentářem. Film. Životopis věže a domu. Komentář, zvuk anebo psaný text, nejlépe kombinace,

film 1 : Barokní proměna domu

Vícenásobně přestavovaný gotický palác postihl ničivý požár v roce 1770, a jeho obnova proto přísluší poslední fázi kutnohorského baroka, přecházejícího mnohde do klasicistního pojetí. Mezi lety 1787 až 1793 vzrostla po rekonstrukci hodnota domu přesně čtyřnásobně. Zde však neznámý stavitel navrhl fasády vycházející nesporně z Dientzenhoferova kláštera řádu sv. Voršily, a to včetně hrubé omítky užitá na plochách mezi vysokým řádem pilastrů. Rovněž další dekorativní prvky, zejména bohatě řešená okenní ostění, pracují s dientzenhoferovskými motivy. Naopak křehký kamenný portál s „francouzsky“ stlačeným záklenkem a rozpadlou tektonikou se plně hlásí k rokoku. Barokní rekonstrukce nově vyřešila půdorysný i výškový rozvrh domu, vzniklo nové hlavní schodiště prostupující všemi podlažími a nové klenby. V siluetě domu přibyla mohutná mansardová střecha. Velkorysost interiérů však rozhodně nezaostávala za dřívějším gotickým palácem, předpokládat je možno existenci bohaté barokní výzdoby stropů a přítomnost stylových kachlových kamen.

Devatenácté století a období první poloviny dvacátého Devatenácté století sice již po stavební stránce dům nijak zásadně nezměnilo, ale jeho vnitřní úpravy, odůvodněné zvyšováním nároků na obytný komfort a snahou o modernizaci v duchu tehdejší doby, byly jistě poměrně rozsáhlé. Jednalo se tak o poslední stylovou etapu vývoje domu, která mu vtiskla opět svébytnou podobu. Hlavním stavebním zásahem pak zde byla přístavba patrového bloku toalet k zadnímu průčelí a dále drobné dvorní hospodářské stavení. Zejména zmíněná přístavba nebyla svým provedením ale pouze účelovou stavbou, splňovala i jisté výtvarné nároky a snažila se se starším domem vzhledově splynout. Rozsáhlá pak byla nová dekorace interiérů, kde byla s největší pravděpodobností

provedena stylová výmalba stěn a stropů hlavních místností a dům byl vybaven novými typy kachlových kamen. Záchrana památky v šedesátých a sedmdesátých letech dvacátého století Bez nadsázky lze konstatovat, že Sankturinovský dům zachránila rekonstrukce zahájená na konci šedesátých let 20. století a ukončená v roce 1973.

V důsledku demolice části protějšího domovního bloku pro stavbu hotelu Mědínek a budovy České pojišťovny došlo k statickým pohybům věže, jejíž vychýlení dosahovalo až 80 centimetrů od své svislé osy. Statické zajištění představovalo především po metodické stránce památkové péče značně závažný problém. Projektant statické části projektu Z. Fuka považoval Sankturinovský dům v průběhu prací za „jedno velké výzkumné a vývojové pracoviště, kde byla prakticky ověřena řada nových technologických postupů v rozsahu zcela mimořádném na památkových objektech“. Způsob rekonstrukce ovlivnil další akce ve městě i na jiných místech republiky, i když tehdejší metody byly založeny na nadměrném používání betonu a oceli a nesmlouvavě byly ničeny historické krovy nebo výplně otvorů ve fasádách. Bylo by vhodné demonstrovat tehdejší metody rekonstrukce ve formě 3D vizualizací postupu podle informací v podrobném článku Z. Fuky: Statické zabezpečení Sankturinovského domu v Kutné Hoře, časopis Památková péče, ročník 1974.

Vývojové fáze domu:

Nejstarší dějiny objektu: přelom 13. a 14. století Pozdně gotický dvorec: 14. století

Barokní proměna domu: konec 18. století 19. století a první polovina 20. století

Záchrana domu v 70. letech 20. století

Detaily: Z Ulice: Barokní fasáda s portálem Gotická ostění ve věži Sklep: Gotické kamenné schodiště a portál ve sklepě Gotické portály, gotické klenby ve sklepě Sopouch Interier: Gotický portál do věže v přízemí Železné dveře a okenice, kamenná sedátka v oknech ve věži Gotická klenba ve věži Freska ve věži Portál z krovu do věže Schodiště do krovu věže Teplovzdušné vytápění Umyvadlo, odvětrání Komentář, zvuk anebo psaný text, nejlépe kombinace,

film 2 : Životopis věže a domu.

Co vlastně dnes víme o místě, v němž se nalézáme? Co víme o Sankturinovském domě, jedné z dominant Palackého náměstí, jenž patří k nejstarším, nejvýznamnějším a nejvýstavnějším domům Kutné Hory? A co se o něm můžete dozvědět vy, jeho dnešní návštěvníci? Jeho architektura je komplikovaná, tak jako byla komplikovaná jeho historie. Není všechno takové, jakým se to zvenčí jeví – to se týká domů i lidí. Proto i tělo domu, v jehož přízemí se nyní nacházíte, skrývá i skýtá směrem dolů i nahoru mnohá překvapení, a to nejen architektonicky hodnotné či technicky zajímavé stavební prvky. Vnitřku vládnou myšlenky, které se jen někdy projevují navenek. Známé úsloví „oko do duše okno“ vyjadřuje skryté dění. Lidské tělo je pevnost, kůže a kostra jsou naší obranou, oči jsou oněmi okny.

Okna Sankturinovského domu, hledící na kutnohorské náměstí, svou symetrií klamou, skrývajíce paměť architektury a vzpomínky jeho obyvatel. Vždyť co nám prozradily výsledky bývalých a nedávných archeologických výzkumů? Že nejstarší částí Sankturinovského domu je věž, jakási prapůvodní architektonická kostra, vybudovaná již ve 12. století a svým zjevným fortifikačním charakterem sloužící obranným účelům, tedy k ochraně obyvatel tehdy osamocené středověké

dvorce. Šlo o věž obytnou, v jejíchž mohutných zdech byli tedy obyvatelé schopni přečkat i delší obléhání, ve sklepních prostorách pak byly zřejmě uloženy zásoby potravin i otopu pro těžké časy. A jako duchovní protipól tohoto materiálního zabezpečení byla ve druhém patře vybudována kaple jakožto umělecky nejceněnější, intimní prostor s krouženou klenbou a výmalbou. Její význam je dodnes polem úvah, ostatně i osudy majitelů domu jsou dodnes do značné míry obestřeny tajemstvím. Pole našich úvah nemusí být nutně polem fantazie, spíše odůvodněných představ. Co tedy (téměř) bezpečně víme? Že věž, tato horizontála bezpečí, byla svými základy přímo propojena se sklepními prostory dalších staveb ve svém okolí a napojena na ojedinělý systém horkovzdušného vytápění, zahrnující i odpadní teplo ze sklepních pecí. S rozmachem těžby stříbra ve městě pak došlo ke stavebnímu dokončení věže a pece byly přebudovány pro hutnický provoz.

Závěry historických výzkumů dokonce hovoří o nejstarším doloženém procesu šmelcování (tedy tavení stříbrné rudy, jejího zbavování uhlíkových příměsí) ve městě. Po založení královského horního města byl k věži dostavěn gotický palác, který se v barokním období proměnil v měšťanský dům s bohatě zdobenou barokní fasádou a mansardovou střechou, s později přistaveným dvorním domkem a ohradní zdí.

E- JENEWEIN místnost 202/18/

Označení místnosti

202 MÍSTNOST Expozice F. Jeneweina /18/

N-202-18-1 projekce

Infokiosek: rozcestník (grafické odkazy)

N-202-18-2 INFO-OBSAH

1. Dokumentární film: o životě a díle
2. Archiv obrázky
3. Slideshow z archivu

Stručný popis děje a prostředí: archivní sada dokumentů.

Charakteristika postav - prvků: řada rovnocenných zajímavostí řazených chronologicky, tematicky.

Žánrové pojetí: dokument, naučný.

Formát: slide-show, statické obrázky a film, provedení barevné a černobílé, zvukové.

Předpokládaná délka: slide show 2 minuty, filmu 2 minuty. Bez zvuku u obrázků, se zvukem u filmu.

Předpokládané množství archivu: cca 200 fotek.

Formát: slide - show, statické obrázky, barevný, zvukový.

Podklady: dodá objednatel.

Na stěně je dotyková obrazovka, funguje jako infokiosek s archivem informací k prohlížení. Jde o archiv, řazený dle soudobých metod, tedy různé složky, asi 10, barevně uspořádané různými způsoby přednastavitelné, tematicky, chronologicky, místně, v každé asi 200 obrázků, textů. S možností si spustit zde uložené slide show namísto přemítání fotek po jedné nebo přímo archivní film. Toto přednastavené slide-show jede stále, lze ovládáním přerušit a prohlížet obrázky. Po ukončení prohlížení v určitém intervalu se spustí samo a na obrazovce probíhá ve smyčce, dokud se opět

nezačne obrazovka dotykem ovládat. V rámci ovládání lze spustit dokumentární film, vyrobený z fotek a jiných obrazových materiálů s mluveným komentářem. Jde o archiv a nahlížení z různých úhlů na dílo malíře, s možností zobrazení děl v různé velikosti.

Psaný text: O životě a díle F. Jeneweina

Prof. akad. mal. Felix Jenewein 4. 8. 1857 Kutná Hora – 2. 1. 1905 Brno

Český malíř a ilustrátor Felix Jenewein pocházel z rodiny Felixe Jeneweina, (*1805), úředníka továrny na tabák v Sedlci u Kutné Hory, a jeho ženy Barbory (*1818). Měl sestry Filipínu a Barbaru. Otec pocházel z Hallu v Tyrolsku. Roku 1877 narukoval jako jednoroční dobrovolník k 25. pěšímu pluku do Chamulu. V letech 1873 až 1878 studoval historickou malbu na pražské akademii u profesorů Antonína Lhoty a u Jana Sweertse, ve studiu pokračoval na vídeňské akademii (1879–80) u Josefa Matyáše Trenkwalda. Během studií se podílel na freskové výzdobě Votivního chrámu ve Vídni. Přátelil se s Josefem Tulkou a Maxem Pirnerem, patřil ke generaci Národního divadla v Praze a účastnil se soutěže na jeho výzdobu. Vyšel z romantismu Mánesova ladění, postupně přešel k nazarenismu a secesi. V roce 1896 získal na výroční výstavě v Domě umělců ve Vídni čestnou cenu barona Königswartera. 7. srpna 1882 se v kostele sv. Mikuláše ve Vršovicích oženil s učitelkou Marií Stehlíkovou z Kutné Hory (*1862). Většinu svého tvůrčího života působil v Praze. Jeho rodina bydlela na Novém Městě pražském, často se stěhovali, nejdéle pobýli na adrese Na Slupi 12. Se svojí ženou pak postupně bydleli na adresách Vlkova 39 na Žižkově a Rumunská 15 v Královských Vinohradech. Jenewein se uplatnil jako ilustrátor (časopisy Paleček, Šotek, Zlatá Praha) a v letech 1890–92 jako profesor kreslení na Uměleckoprůmyslové škole v Praze.

Od roku 1902 vyučoval v Brně na Vysokém učení technickém, místo tu uvolnil Hanuš Schwaiger, který odešel na pražskou akademii. Po příchodu do Brna se hned zapojil do kulturního života – účastnil se první výstavy Klubu přátel umění v roce 1903. V Brně bydlel na adrese Falkensteingasse (dnes Gorkého) číslo 29. V Brně předčasně zesnul 2. ledna 1905 stížen mrtvicí. „Jenewein po půl druhé odešel z techniky domů, kde na chvíli spočinul na pohovce. Mrtvicový záchvat o 3. hodině přetrhl nit života velikého toho umělce, básníka a myslitele, jehož čisté umění, hluboké a opravdové zůstalo nedoceno...“ psaly Lidové noviny o smutné události. Byl pohřben v Kutné Hoře na hornickém hřbitově Všech svatých, jeho hrobku vytvořil sochař Ladislav Kofránek. Náhrobek malíře Felixe Jeneweina představuje hodnotné dílo pomníkové tvorby první třetiny 20. století (Pavel Janák - Ladislav Kofránek, 1910–1913). Náhrobek byl slavnostně odhalen 12. května 1913 na počest malíře Felixe Jeneweina, zemřelého v roce 1905.

Velký význam pomníku spočívá ve zdařilé harmonické provázanosti architektury a sochařského díla, kombinujícího klasické vzory s modernistickou stylizací. V mládí se Felix Jenewein nesetkal s velkým pochopením pro svá tragická a katastrofická témata i temné barevné ladění. Jeho umělecký názor byl doceněn teprve s nástupem secesního symbolismu. Jeho největší monumentální realizací je výzdoba interiéru kostela Svaté rodiny ve Vídni na Neu-Ottakringu z roku 1898 (malba rodokmenu Kristova a apoštolů). Vytvořil cykly kreseb a akvarelů s náměty z Bible, české historie a vlastní symbolické kompozice: Daň z krve, 1882, Mor, 1900. Stěžejním dílem je právě šestidílný cyklus kرتونů Mor, malovaný technikou kvaše, dnes je ve sbírce Národní galerie v Praze. Známé jsou i jeho ilustrace k Erbenově Kytici a Čelakovského Ohlasům. Město Kutná Hora provozuje od roku 1993 Galerii Felixe Jeneweina (Palackého náměstí 5). Galerie spravuje pozůstalost malíře Felixe Jeneweina a jeho rodiny,

sbírku obrazů města Kutná Hora a postupně buduje sbírku současného umění, pořádá výstavy z díla Felixe Jeneweina i současných umělců, pořádá malířská sympozia.

Na jeho rodném domě v Barborské ulici číslo 23 připomíná Jeneweina pamětní deska a nyní je zde antikvariát nesoucí jeho jméno. U příležitosti výstavy v Praze na přelomu let 1996–1997 vydala Národní galerie obsáhlý katalog, který kromě úvodní statě a životních dat zahrnuje poprvé utříděné a reprodukované veškeré dostupné dílo Felixe Jeneweina z galerijních a muzejních institucí České republiky i ze soukromých sbírek. Důležitou část zaujímá v katalogu dosud nepublikovaná korespondence Felixe Jeneweina, členů jeho rodiny i některých významných současníků či pozdějších obdivovatelů umělcovy tvorby, jakými byli například Karel Dostál-Lutinov, Sisigmund Bouška a Jakub Deml.

Článek v Hospodářských novinách k výstavě: *Felix Jenewein o sto let později* 22. 11. 1996 Historik umění Vojtěch Volavka zařadil malíře, kreslíře, dekorátora a ilustrátora Felixe Jeneweina (1857–1905) mezi outsidersy generace Národního divadla. Byla to charakteristika namnoze výstižná, která se dotýkala nejen postavení kutnohorského rodáka v samotné soutěži o výtvarnou výzdobu první scény, ale také širších osudů jeho předčasně uzavřeného díla. Jeneweinova tvorba totiž příliš často vybočovala a tak byla už za jeho života odsouvána z nejrůznějších důvodů do pozadí – jednou byla nevhodná z hlediska náboženských dogmat, jindy příliš akademická a nemoderní. Nic na tom nemění skutečnost, že například na Jubilejní výstavě v Praze roku 1891 získal druhou cenu. Z pocitu nedoceníení ji sám vzápětí vrátil. Nebyl to pocit jen subjektivní. Jeneweinova životní zkušenost byla trpká. V 80. letech žil malíř jen z příležitostných zakázek, neustále na pokraji existenční krize. Roku 1896 byl navržen za vedoucího speciální školy náboženské a historické malby na pražské malířské akademii – profesorský sbor jej však odmítl. O rok později odpadlo jmenování za profesora vídeňské akademie. Jediným skutečně šťastným obdobím Jeneweinova života byl – podle jeho vlastního svědectví – stipendijní pobyt v Itálii roku 1891, který získal v souvislosti se státní zakázkou na portrét sv. Františka z Assisi.

Rozporuplně byl Jenewein přijímán dlouhá desetiletí po své smrti. Teprve v neklidné duchovní atmosféře dalšího „konce století“ (zesílené navíc blížícím se „koncem tisíciletí“) mu snad začínáme více rozumět a přicházet na chuť. A také splácet dluh vůči němu, s vědomím, že bez něho jsou výtvarné dějiny konce minulého století neúplné. Na počátku letošního roku vystavila rozsáhlou kolekci tří stovek Jeneweinových prací kutnohorská galerie nesoucí jeho jméno. (Výstava byla zahrnuta mezi aktivity, které chtějí přispět k uchování kreditu města zahrnutého na památkový seznam UNESCO.) Repliku této expozice, podstatně rozšířenou o díla, která v Kutné Hoře nebylo možné z technických a restaurátorských důvodů představit, lze až do 9. ledna 1997 zhlédnout v prostorách Kláštera sv. Anežky České. Národní galerie v Praze tak nejen připomíná nadcházející jubileum autora (4. srpna příštího roku uplyne 140 let od jeho narození), ale také pokračuje v programu představujícím opomíjené autory konce minulého století – Beneše Knüpfera, Maxmiliána Pirnera, umělce z okruhu Moderní revue. Autor výstavy Roman Musil řadí Jeneweina mezi umělce, kteří významně přispěli k utvářející se kultuře českého „fin de siecle“. Dílo, většinou s tématy z historie či náboženské mytologie, je prostoupené smutkem, tíživou pochmurností, tragikou, pesimismem. V závěrečných pracích (například v cyklu kvašů Mor) ústí do téměř apokalyptického poselství. Porozumíme mu opravdu? (mat)

Označení místnosti

102 MÍSTNOST Úvod k expozici /20+7/

N-102-20-1 Projekce

Infokiosek: rozcestník (grafické odkazy)

N-102-20-2 INFO-OBSAH

Pozvánka do expozice – slide-show

Stručný popis děje a prostředí: zběžné představení expozice, fotky z domu, pozvánky na akce (workshopy, výstavy).

Charakteristika postav - prvků: řada rovnocenných zajímavostí řazených dle databáze/archivu.

Žánrové pojetí: dokument, marketingový.

Formát: slide – show generované z podkladů vložených obsluhou.

Předpokládané množství podkladů pro slide-show: cca 30 fotek/souborů.

Obrazové podklady týkající se expozice zajistí zhotovitel po její instalaci.

Ostatní podklady dodá objednatel.

Informace o expozici a akcích odehrávajících se v domě. Funguje jako infokiosek s informacemi o nabídce akcí pořádaných v Sankturinovském domě. Neustále běží ve smyčce běží výrazně marketingově provedení film-slide-show. Rozjede se více při přiblížení návštěvníka. Střídají se obrázky, v kaleidoskopu obrázků se představuje téma celé expozice, jakési slide show marketingově představující expozici. Má ukázat co vše v expozici je, návštěvníka do ní nalákat, ale přesto toho neukázat příliš, aby při skutečné prohlídce expozice viděl mnohem více než zde na prezentaci. Běží neustále bez ovládání návštěvníkem. Musí být možnost editace obsahu obsluhou.